

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Банківське кредитування в умовах воєнного стану
на прикладі АТ «Ощадбанк»

Рівень вищої освіти бакалавр

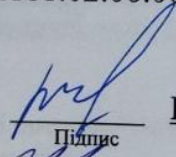
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і найменування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Код і найменування

Освітня програма Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Найменування

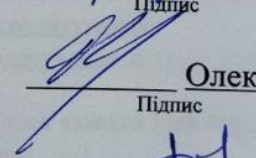
Шифр КвРФБС. 022181.02.06.00

Виконав здобувач IV курсу група ФБС-22-2

Підпис

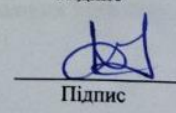
Інна МАРКОВА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник канд. екон. наук, доцент

Підпис

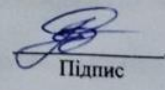
Олександр ФРАДИНСЬКИЙ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер

Підпис

Інна ДОУЧЕНКО
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

В. о. завідувача кафедри фінансів
банківської справи, страхування та
фондового ринку

Підпис

Ірина Форкун
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

15. 06. 2026 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Шифр і найменування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Код і найменування

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Найменування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ФБСС

Ніла ХРУЩ

Ніла Хрущ
2026

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Маркової Інни Леонідівни

Прізвище, ім'я, по батькові здобувача

1 Тема роботи Банківське кредитування в умовах воєнного стану на прикладі АТ «Ощадбанк»

Керівник роботи Фрадинський Олександр Анатолійович, канд. екон. наук, доцент
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання

Затверджено наказом ректора університету від 20.01.2026 р. № 7 (додаток № 5)

2 Термін подання здобувачем роботи на кафедру з 05.06.2026

3 Вихідні дані до роботи законодавчі та нормативні акти; спеціальна методична та наукова література (вітчизняні та зарубіжні видання); періодичні видання за темою дослідження; фінансова звітність АТ «Ощадбанк»

4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1 Теоретичні основи дослідження банківського кредитування;

2 Практичні основи організації банківського кредитування за умов воєнного стану в Україні;

5 Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень);

1. Підходи до трактування поняття «кредит»;

2. Принципи кредитування;

3. Форми кредитування;

4. Підходи до класифікації банківського кредиту;

5. Динаміка банківського кредитування в Україні за період 2023-2025 роках;

6. Питома вага наданих банківських кредитів за основними групами позичальників в Україні протягом 2023-2025 років;

7. Динаміка непрацюючих кредитів у розрізі груп позичальників в Україні за період 2023-2025 роках;

8. Питома вага непрацюючих банківських кредитів в економіці України у 2023-2025 роках;

9. Динаміка наданих кредитів у розрізі груп банків в Україні за період 2023-2025 роках;

10. Динаміка активів АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках;

11. Динаміка активів АТ «Ощадбанк» за період 2023-2025 роках;

12. Динаміка пасивів АТ «Ощадбанк» за період 2023-2025 роках;

13. Динаміка капіталу АТ «Ощадбанк» за період 2023-2025 роках;
 14. Динаміка фінансових результатів АТ «Ощадбанк» за період 2023-2025 роках.

6 Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7 Дата видачі завдання 9 лютого 2026 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва розділу кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1 Затвердження плану кваліфікаційної роботи	до 9.02.2026	<i>Вилкова ІО</i>
2 Аналіз, систематизація економічної літератури, збір та обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності за темою кваліфікаційної роботи	до 27.02.2026	<i>Вилкова ІО</i>
3 Написання текстової частини кваліфікаційної роботи	до 25.05.2026	<i>Вилкова ІО</i>
4 Підготовка ілюстративних матеріалів та оформлення кваліфікаційної роботи	до 01.06.2026	<i>Вилкова ІО</i>
5 Попередній захист кваліфікаційної роботи	з 5.06.2026	<i>Вилкова ІО</i>
6 Захист кваліфікаційної роботи	з 17.06.2026	

Здобувач

Інна Маркова
Підпис

Інна МАРКОВА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

Олександр Фрадинський
Підпис

Олександр ФРАДИНСЬКИЙ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Здобувач Маркова Інна Леонідівна, IV курс, група ФБС-22-2

(Прізвище, ім'я, по батькові, курс, група)

Керівник Фрадинський Олександр Анатолійович, канд. екон. наук, доцент

(Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Тема роботи: Банківське кредитування в умовах воєнного стану на прикладі АТ «Ощадбанк»

Ключові слова: банк, кредит, воєнний стан

Метою роботи є поглиблення теоретичних аспектів та розробка пропозицій практичного характеру щодо вдосконалення кредитування в Україні за умов дії воєнного стану, як найбільшого форс-мажору, який був сформований у період новітньої історії нашої держави.

Предметом дослідження – є теоретичне забезпечення та практичні аспекти діяльності банків на кредитному ринку.

Об'єктом дослідження – є кредитування, як спосіб руху капіталу.

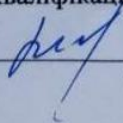
За результатами дослідження сформульовані такі висновки: Основні напрямки вдосконалення кредитування в цих умовах варто виокремити наступні: посилення ризик-менеджменту і вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників; варто активніше розвивати програми пільгового кредитування за підтримки держави. Зокрема, розширення участі у кредитних програмах типу «5-7-9» створить умови для підтримки малого та середнього бізнесу, який є основою економічної стійкості країни та джерелом створення нових робочих місць; цифровізація кредитних процесів; реструктуризація існуючого кредитного портфеля. розвиток партнерства із міжнародними фінансовими організаціями; окрему увагу слід приділити підтримці населення, особливо в частині здійснення іпотечного кредитування.

Визначені такі перспективи (шляхи) розвитку: АТ «Ощадбанк» залишається важливим елементом у банківській та фінансовій системах України. Проведений аналіз його діяльності дозволяє зробити висновок про загальне зміцнення його позицій. Установа демонструє зростання основних фінансових показників, зокрема активів, зобов'язань, кредитного портфеля та фінансових результатів, що свідчить про ефективну адаптацію до умов функціонування, зумовлених воєнним станом. Нарощення активів вказує на активну інвестиційну та кредитну політику банку, спрямовану на підтримку економіки та забезпечення власної ліквідності. Структура активів і кредитного портфеля зазнає змін. Позитивною тенденцією є зміцнення капітальної бази та зростання прибутковості банку. Скорочення збитковості та збільшення чистого прибутку свідчать про ріст ефективності управління ресурсами. Водночас, зростання зобов'язань, підтверджує високий рівень довіри до банку.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку джерел посилання та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 60 сторінки друкованого тексту. Робота містить 14 таблиць, 8 рисунків та 12 додатків. Список джерел посилань складається із 45 найменувань.

Дата виконання кваліфікаційної роботи 1.06.2026

Дата захисту кваліфікаційної роботи з 17.06.2026.

Здобувач Інна МАРКОВА

(підпис, ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

ЗМІСТ

Вступ	5
1 Теоретичні основи дослідження банківського кредитування	8
1.1 Сутність та необхідність кредитування в ринковій економіці	8
1.2 Форми кредиту та підходи до його класифікації	16
2 Практичні основи організації банківського кредитування за умов воєнного стану в Україні	26
2.1 Аналіз стану здійснення банківського кредитування у 2023-2025 роках	26
2.2 Напрями удосконалення банківського кредитування на прикладі АТ «Ощадбанк»	35
Висновки	52
Список використаних джерел	56
Додатки	61

ВСТУП

У сучасній системі економічних відносин, які впливають на усі сфери нашого життя, банківський кредит є основною формою кредитних відносин, а кредитування – одним із ключових видів банківських послуг. Сукупна кредитна заборгованість клієнтів, як правило, становить переважну частку в банківських активах та формує основну частку доходів кредитних установ. У зв'язку з цим, ефективне здійснення кредитних операцій виступає визначальним фактором забезпечення сталого розвитку банківських установ.

В Україні, за умов недостатнього розвитку фондового ринку, саме банківські ресурси є головним джерелом фінансування економічного зростання. Водночас, обмеженість кредитного потенціалу вітчизняних банків підсилює значення своєчасного повернення наданих кредитів, що забезпечує можливість їх подальшого реінвестування в економіку країни. Складні економічні умови, спричинені запровадженням воєнного стану, безпосередньо вплинули на стан функціонування банківської системи, зокрема у сфері кредитного забезпечення виробничих і споживчих потреб всіх суб'єктів ринку. Повномасштабна воєнна агресія проти України має комплексний вплив на всі аспекти економічного життя суспільства, включаючи зниження кредитної активності банківського сектору.

Наукові дослідження, які присвячені вивченню зазначеної проблематики, переконливо показують ту серйозну увагу, яку приділяють вітчизняні вчені питанням вивчення банківського кредитування за умов формування форс-мажорів в економіці. Серед усього спектру наукових робіт варто виокремити напрацювання К. Горбенко, В. Дзюблюка, В. Корнеєва, В. Кременя, М. Крупки, К. Мікуляк, М. Тимошенко, Я. Чайковського тощо.

Проте, рівень розвитку кредитування в період попередніх форс-мажорів (фінансових криз, епідемії Ковід-19), кардинально відрізняється від того, який був сформований в результаті повномасштабної збройної агресії проти України, та не піддається порівнянню і реальній оцінці. А це, у свою чергу, означає, про

необхідність дослідження та розкриття головних проблем та наявних тенденцій розвитку кредитування в умовах воєнного стану.

Беручи до уваги вищенаведені обставини, у кваліфікаційній роботі за мету визначено поглиблення теоретичних аспектів та розробка пропозицій практичного характеру щодо вдосконалення кредитування в Україні за умов дії воєнного стану, як найбільшого форс-мажору, який був сформований у період новітньої історії нашої держави. Відштовхуючись від поставленої мети, у бакалаврській роботі основними завдання визначено:

- узагальнити сутнісні характеристики кредитування та його роль в економіці ринкового типу;
- охарактеризувати форми кредитування та основні підходи до класифікації кредиту;
- проаналізувати стан банківського кредитування в Україні за останні три роки;
- напрацювати пропозиції щодо вдосконалення банківського кредитування в реаліях воєнного стану.

Об'єктом дослідження є кредитування, як спосіб руху капіталу. Предметом дослідження є теоретичне забезпечення та практичні аспекти діяльності банків на кредитному ринку.

У ході дослідження використовувалися наступні методи пізнання: діалектичний – для розуміння тенденцій розвитку і формування висновків; системного аналізу – для визначення та оцінки існуючих взаємозв'язків системи банківського кредиту; порівняння – для зіставлення різних форм та принципів кредитування, статистичний аналіз – для узагальнення, обробки та інтерпретації основних показників діяльності у сфері банківського кредиту; графічний метод – для наочного представлення основних результатів роботи, що полегшує їх сприйняття та розуміння.

Інформаційною базою в ході виконання кваліфікаційної роботи стали наукові праці, підручники і посібники з питань грошового обігу, кредиту та

банківництва, діюча нормативно-правова база України, звіти та аналітичні огляди Національного банку України, річна фінансова звітність АТ «Ощадбанк».

Наукова новизна результатів, які були отримані у ході проведення дослідження, полягає в тому, що дістали подальшого розвитку трактування сутності кредиту, як надання банком або іншою кредитною установою коштів позичальнику на умовах і у розмірі, які передбачені кредитним договором, із зобов'язанням позичальника повернути їх та сплатити відсотки за використання.

Практичне значення отриманих під час написання кваліфікаційної роботи результатів полягає в можливості застосування напрацювань теоретичного та прикладного характеру у вдосконаленні механізму банківського кредитування в Україні за умов воєнного стану.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку джерел посилань та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 60 сторінки друкованого тексту. Робота містить 14 таблиць, 8 рисунків та 12 додатків. Список джерел посилань складається із 45 найменувань.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

1.1 Сутність та необхідність кредитування в ринковій економіці

Після появи грошей, одним із найважливіших досягнень людства стало запровадження кредиту. Його використання дало змогу значно скоротити час, який необхідний для задоволення як виробничих, так і особистих потреб. Завдяки кредитним ресурсам підприємства-позичальники отримують можливість збільшити обсяг своїх фінансових ресурсів, активізувати господарську діяльність і швидше досягати виробничих своїх цілей. Для населення кредит відкриває подвійні можливості: з одного боку, він дозволяє залучати додаткові ресурси для розвитку власної справи, а з іншого – сприяє швидкому досягненню споживчих цілей, надаючи доступ до товарів і цінностей, які інакше могли б бути придбані лише в майбутньому.

Кредитні відносини охоплюють усі рівні економічних відносин: їх використовують і великі корпорації, і малі підприємства, аграрні та торговельні структури, а також держави, уряди та окремо взяті громадяни. У ринковій економіці кредит відіграє ключову роль у забезпеченні переливу капіталу між галузями, спрямовуючи фінансові ресурси у найбільш прибуткові або стратегічно важливі сфери, відповідно до ринкової кон'юнктури та загальнонаціональних інтересів.

Важливим є значення кредиту у підтримці безперебійності кругообігу коштів підприємств і забезпечення реалізації виробленої продукції, що особливо актуально на етапі становлення і реалізації ринкових відносин. Він істотно впливає на обсяг і структуру грошової маси, платіжний оборот і швидкість обігу грошей. Завдяки кредиту прискорюється процес капіталізації прибутку та його трансформації у додаткові виробничі ресурси.

Кредит сприяє розвитку продуктивних сил, забезпечує формування джерел фінансування розширеного відтворення та бере участь у процесах створення, розподілу і використання доходів. Кредитна система, обслуговуючи рух фінансових ресурсів, відіграє важливу роль у розподілі валового внутрішнього продукту і національного доходу, забезпечуючи ефективний перерозподіл ресурсів в економіці. Окрім того, кредит є необхідною передумовою грошової емісії як засобу платежу, оскільки будь-яке збільшення грошової маси, пов'язане з проведенням кредитних операцій. Приріст емісії фактично відображає зростання ресурсів позичкового фонду. Таким чином, кредит забезпечує залучення тимчасово вільних коштів до активного економічного обігу, сприяє прискоренню відтворювальних процесів і підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів [4, с.34].

Попри відносно нетривалий період розвитку економічної науки про кредит, у якій сформувалася значна кількість суперечливих підходів, які відображають протилежні погляди на ключові питання теорії та практичного застосування. Одні дослідники ототожнюють кредит із грошима, інші – розглядають його як окрему форму економічних відносин. Для частини науковців кредит є лише засобом переміщення капіталу, тоді як інші вважають, що він здатний створювати новий капітал. Так само неоднозначними є оцінки його впливу: одні вбачають у кредиті чинник, що визначає ціни на товари та послуги, тоді як інші, навпаки, вважають, що сам кредит залежить від їх рівня.

Розходження існують і щодо походження кредиту: одні пов'язують його виникнення із сферою обміну, інші – із процесом виробництва. В оцінці ролі кредиту в економіці також немає складності – його розглядають як фактор економічного зростання або, навпаки, як потенційне джерело кризових явищ.

Кредит належить до найдавніших економічних категорій, коріння яких сягає ранніх етапів розвитку людського суспільства. Водночас, не можна стверджувати, що його теоретичне дослідження є повністю завершеним, у цій сфері і досі існують дискусійні питання та невирішені проблеми. Як свідчить

теоретичний, так і практичний аналіз, поширеними залишаються певні спрощені або хибні уявлення, зокрема [10, с.59]:

- ототожнення кредиту з діяльністю кредитора або позичальника;
- трактування кредиту виключно як грошей;
- переконання, що кредит може надаватися будь-ким, хто володіє грошовими ресурсами;
- уявлення про доцільність виключно власного накопичення ресурсів, без використання позик;
- розгляд кредиту, як основного джерела інфляції та необхідність його жорсткого обмеження;
- перебільшення ролі кредиту як самостійного чинника впливу на економіку без урахування інших економічних факторів.

Слід відмітити, що вітчизняні дослідники сутності поняття кредиту сходяться між собою на думці про наявність певних характерних ознак у цьому процесі, наприклад тимчасово вільних коштів та наявність передбаченого механізму повернення коштів (таблиці 1.1).

Серед дослідників, які займалися узагальненням та аналізом сутності дефініції «кредит» у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених, нам імпонує позиція Т. Бессараб, у межах якої було виокремлено 7 основних підходів до трактування:

«1) грошова позика; позичковий капітал банку, грошові засоби або майн, що надається кредиторами позичальнику на умовах, встановлених договором; залучені кошти, що розміщуються банком на власний ризик та на власних умовах;

- 2) форма руху позичкового капіталу банку або рух капіталу;
- 3) форма прояву економічних (кредитних) відносин;
- 4) надання грошей і товарів на умовах поверненості та оплатності;
- 5) діяльність, спрямована на отримання в кредит, тобто в позику, грошей на умовах, визначених чинним законодавством та договором;
- 6) кредит розглядається як синонім до поняття кредитного договору;

7) довіреність або акт довіри» [5, с. 217-218].

Таблиця 1.1 – Підходи до трактування поняття «кредит»

Автор	Визначення підходу
Василик О.	«економічні відносини між кредитором і позичальником, щодо передачі вартості у тимчасове користування на засадах повернення, строковості та платності» [7, с. 170]
Версаль Н.	«отримання грошей або придбання товарів (робіт, послуг) із зобов'язанням повернути ці кошти чи розрахуватися за одержані товари (роботи, послуги) у встановлений термін, сплативши також відсотки за тимчасове користування ними» [8, с. 39]
Валенцева Н.	«взаємини між кредитором і позичальником щодо зворотного руху вартості, які мають різні, часто суперечливі форми прояву» [6, с. 5]
Гальчинський А.	«сукупність відносин з приводу акумуляції тимчасово вільних грошових ресурсів і їх використання на умовах повернення, строковості та платності» [12, с. 128]
Законодавство	«це будь-яке зобов'язання банку надати визначену суму коштів, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання щодо придбання права вимоги боргу, а також будь-яке продовження терміну погашення заборгованості, що надається в обмін на обов'язок боржника повернути отримані кошти разом зі сплатою процентів та інших зборів за цей кредит» [35]
Лагутін В.	«економічна категорія, що відображає рух вартості на умовах повернення в процесі суспільного відтворення» [26, с. 47]
Опарін В.	«форма мобілізації та використання фінансових ресурсів, що забезпечує безперервність процесу відтворення» [31, с. 160]
Савлук М.	«економічні взаємини між різними учасниками, коли один з них тимчасово надає іншому у користування вільні грошові кошти на умовах повернення, сплати відсотків та за добровільною згодою сторін» [37, с. 67]
Шелудько В.	«відносини між економічними суб'єктами щодо передачі вартості у тимчасове користування з метою отримання доходу» [41, с. 205]

Враховуючи вищевикладене, нами пропонується власне визначення поняття кредиту, під яким слід розуміти надання банком або іншою кредитною установою коштів позичальнику на умовах і у розмірі, які передбачені кредитним договором, із зобов'язанням позичальника повернути їх та сплатити відсотки за використання.

Розвиток економічної науки зумовив формування наукових підходів до розуміння сутності кредиту. На сучасному етапі виокремлюють дві основні теорії кредиту: натуралістичну та капіталотворчу.

Засновниками натуралістичної теорії кредиту були представники класичної політичної економії – Адам Сміт та Давид Рікардо. В подальшому її розвинули такі вчені-економісти як Анн Тюрго, Адольф Вагнер, Джон Мілль, Анн Тюрго, Альфред Маршал тощо. Основні положення натуралістичної теорії полягають у тому, що кредит розглядається як форма руху матеріальних благ, а його головна функція – перерозподіл цих благ у суспільстві. Позичковий капітал трактується як реальний капітал, що існує у речовій формі. Об'єктом кредиту виступає тимчасово вільний капітал у вигляді матеріальних ресурсів. Банки, в межах цієї теорії, виконують роль посередників, причому їх пасивні операції вважаються первинними, а активні похідними [14, с.43].

З розвитком економіки та посиленням ролі банків у виробничих процесах, положення натуралістичної теорії дедалі більше суперечили реальній економічній політиці. Це сприяло формуванню капіталотворчої теорії кредиту, на основі якої, згодом, виникли експансіоністська, фондова та відтворювальна концепція кредиту. Засновниками капіталотворчої теорії вважається англійський економіст Джон Ло. Значний внесок у розробку її постулатів зробили також Йозеф Шумпетер, Генрі Маклеод, Альберт Ган. Серед її прихильників була і низка науковців українського походження – Михайло Туган-Барановський, Олександр Миклашевський, Микола Бунге. Відповідно до концептуальних положень цієї теорії, кредит, як і гроші, розглядається як форма капіталу, а його розширення сприяє зростанню багатства. Банки вже не обмежуються посередницькою функцією, а виступають як установи, що створюють капітал. У цьому випадку активні операції банків визнаються первинними, тоді як пасивні – вторинними.

Порівняльний аналіз натуралістичної та капіталотворчої теорії свідчить, що жодна з них не є універсальною чи досконалою. У сучасній економічній науці та практиці кредитування спостерігається поєднання їхніх основних ідей, що дозволяє більш повно відобразити сутність і роль кредиту в економіці. Ринковий механізм господарювання передбачає, що суб'єкти господарювання та фізичні особи самостійно визначають свою потребу у позикових ресурсах. Сукупність

основних вимог щодо надання та повернення позик формує принципи кредитування [13]. Основні із них наведені на рисунку 1.1.

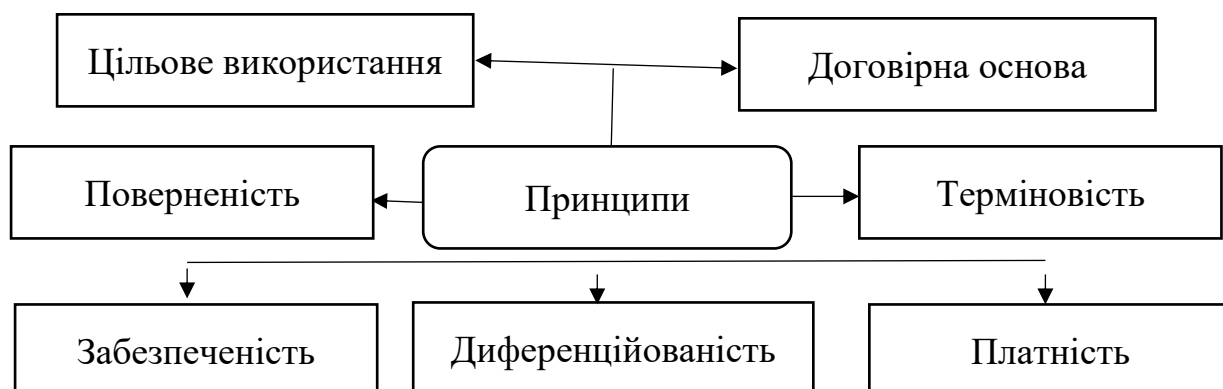

Рисунок 1.1 – Принципи кредитування

Джерело: побудовано автором на основі [4; 10; 12]

Принцип цільового використання кредиту означає, що кошти надаються відповідно до заздалегідь визначених і погоджених із банком напрямів їх використання. Це закріплюється у кредитному договорі та підлягає контролю зі сторони банківської установи.

Договірна основа кредитування раніше мала переважно формальний характер. Однак, із розвитком ринкових відносин і появою комерційних стимулів, коли як банки, так і позичальники почали відчувати наслідки порушення умов угоди, кредитний договір набув реального значення, як інструмент забезпечення відповідальності обох сторін.

Принцип поверненості передбачає обов'язкове відшкодування позиченої вартості після завершення її використання. Саме через повернення розкривається економічна сутність кредиту як вартості, переданої у тимчасове користування. На макроекономічному рівні це сприяє забезпеченню процесу суспільного відтворення необхідними фінансовими ресурсами та його розвитку.

Терміновість кредиту означає, що позика має бути повернена у визначені договором строки та відповідно до встановленого порядку. Порушення цих умов тягне за собою застосування штрафних санкцій.

Забезпеченість кредиту полягає в тому, що його повернення гарантується наявністю у позичальника певних активів, застави або поручительства третіх осіб. Дотримання цього принципу мінімізує ризики втрат для кредитора.

Диференційованість кредитування передбачає індивідуальний підхід до позичальників і встановлення різних умов надання позик, залежно від їх фінансового стану. Кредити надаються тим суб'єктам, які мають достатній рівень платоспроможності, що дозволяє врахувати як інтереси держави, так і інтереси кредитора і позичальника.

Принцип платності означає, що користування кредитом є платним, оскільки банки функціонують як комерційні установи, орієнтовані на отримання прибутку. Відсоткова ставка виступає інструментом забезпечення фінансової стійкості банку та стимулює ефективне використання як власних, так і залучених ресурсів позичальниками.

Для реалізації зазначених принципів необхідно дотримуватися певних умов, зокрема: відповідності базовим вимогам кредитування; узгодженості інтересів сторін кредитної угоди; наявності у кредитора і позичальника можливостей виконувати свої зобов'язання; забезпечення гарантій повернення (у тому числі, застави); дотримання комерційних інтересів банку; належного планування взаємовідносин між учасниками кредитного процесу.

Сутність кредиту, як і будь-якої іншої економічної категорії, розкривається через його функції. Вони мають об'єктивний характер і відображають взаємозв'язок кредиту з економічним середовищем. Основними функціями кредиту є такі:

- перерозподільча – кредит забезпечує перерозподіл вартості ВВП і національного доходу, переміщуючи фінансові ресурси між різними сферами економічної діяльності. Це сприяє їх більш продуктивному використанню. Разом із тим, кредит виступає важливим регулятором сфери макроекономіки, оскільки забезпечує рух тимчасово вільних коштів між секторами економіки. Проте надмірна або неефективна реалізація цієї функції може призводити до структурних диспропорцій, що, зокрема, спостерігалось в Україні, коли

фінансові ресурси перетікали із сфери виробництва у сферу обігу. Саме тому важливу роль відіграє державне регулювання кредитних відносин та банківський нагляд зі сторони органів контролю. Слід окремо наголосити, що перерозподільча функція має певну схожість із відповідною функцією фінансів, однак між ними наявні і суттєві відмінності. Кредит забезпечує перерозподіл раніше накопичених ресурсів (національного багатства) на засадах поверненості, платності та двосторонності (кредитор і боржник), тоді як фінанси пов'язані із розподілом новоствореної вартості і мають безповоротний та безоплатний характер;

Рисунок 1.2 – Функції кредиту

Джерело: побудовано автором на основі [4, 10, 37, 41]

– функція економії витрат обігу – кредит сприяє зменшенню витрат обігу, оскільки дозволяє суб'єктам господарювання компенсувати нестачу власних фінансових ресурсів за рахунок залучених коштів. Це прискорює оборот капіталу та підвищує ефективність господарської діяльності;

– функція заміщення готівкових коштів кредитними інструментами – кредит сприяє розвитку безготівкових розрахунків і поступово витісняє готівку з обігу. У платіжній системі, поряд з грошима, використовуються такі

інструменти як платіжні картки, чеки, векселі тощо. Це спрощує економічні відносини та прискорює грошовий обіг;

– функція прискорення концентрації капіталу – кредит створює умови для зростання масштабів виробництва шляхом акумуляції фінансових ресурсів. Завдяки цьому суб'єкти господарювання мають змогу збільшити обсяги своєї діяльності та отримати додатковий прибуток;

– стимулююча функція – оскільки кредит підлягає поверненню з виплатою відсотків, то це мотивує позичальників до більш ефективного та раціонального залучення коштів, а також до відповідального ведення господарської діяльності.

Ефективний розвиток економіки будь-якої країни, за сучасних умов, перебуває у значній залежності від доступності кредитних ресурсів для всіх учасників господарської діяльності. Це об'єктивно підсилює роль банківського кредитування як одного з провідних інструментів забезпечення безперервності процесу розширеного відтворення. Вагоме значення банківського кредиту пояснюється його активним використанням у різних сферах економічної діяльності, як на мікро-, так і на макрорівні. Надання позик банківськими установами сприяє підтриманню стабільності виробничих процесів, реалізації інвестиційних проєктів та задоволенню поточних фінансових потреб фізичних та юридичних осіб. Банківський кредит виступає важливою складовою фінансової системи, яка забезпечує економічне зростання, розвиток виробничого потенціалу та підвищення рівня добробуту суспільства.

1.2 Форми кредиту та підходи до його класифікації

Питання форм кредитування у фаховій літературі розглядається по-різному. З філософської точки зору, форма – це спосіб існування явища або предмета, його внутрішня організація. Отже, аналіз форм кредиту дає змогу

глибше зрозуміти зміст цієї економічної категорії, систематизувати її та виокремити складові, схожі за основними характеристиками, але відмінні за проявами.

Існує два підходи до визначення форм кредиту: вузький і широкий. Вузьке трактування передбачає поділ на грошову форму кредиту та товарну (рисунки 1.3). Грошовий (фінансовий) кредит означає рух позиченої вартості у вигляді грошей, тоді як товарний кредит пов'язаний із передачею вартості у формі товарів, послуг чи робіт. Проте, такий підхід не охоплює всієї різноманітності кредитних відносин у сучасній економіці. При здійсненні кредитування у товарній формі, один господарюючий суб'єкт надає іншому відстрочку у його оплаті.

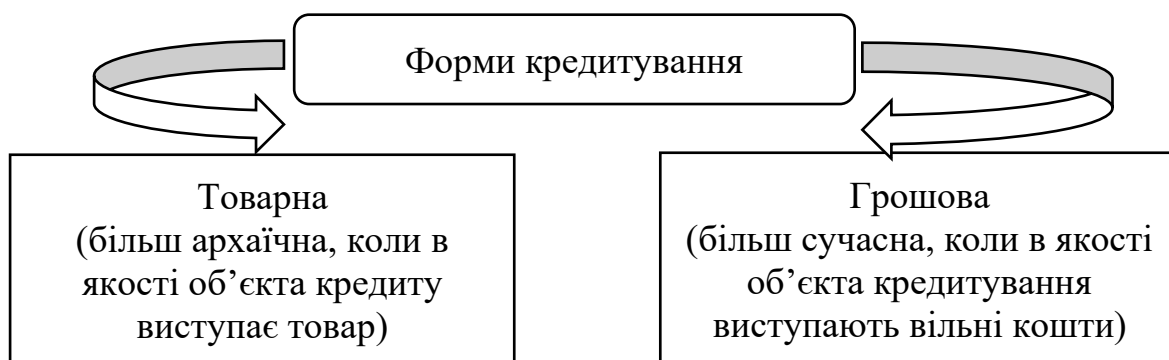

Рисунок 1.3 – Форми кредитування

Джерело: побудовано автором на основі [26, 41]

Широке розуміння форм кредиту враховує не лише спосіб руху позичкової вартості, а й склад учасників угоди, її цілі та інші характеристики. У сучасній практиці найпоширенішою є класифікація, що включає комерційний, банківський, споживчий, державний та міжнародний кредити [8, с.74].

Комерційний кредит є найдавнішою формою кредитування і не потребує існування спеціалізованих кредитних установ. Його учасниками виступають підприємці та суб'єкти господарювання. Основні особливості комерційного кредиту полягають в наступному:

- він надається переважно у товарній формі (наприклад, як відстрочка платежу за поставлені товари чи надані послуги). При цьому товари, які є об'єктом кредитування, виступають в ролі гарантії повернення кредиту;
- кінцевий перехід власності на товар відбувається після повної оплати його вартості;
- не потребує спеціальних дозволів та ліцензій і може здійснюватися будь-якими учасниками ринку;
- дохід кредитора, зазвичай, не має явного вираження, як не буває із відсотками за використання банківського кредиту.

Економічна вигода для кредитора, як правило, полягає у збільшенні обсягів реалізації продукції та підвищення конкурентноспроможності. До різновидів комерційного кредиту можна віднести лізинг, вексельний кредит, факторинг, форфейтинг, консигнацію, відкритий рахунок.

Вексель – це специфічний різновид цінних паперів, який являє собою письмове грошове зобов'язання, оформлене відповідно до чітко визначених законодавчих вимог. Воно гарантує Векселедержателю (кредитору) безумовне право отримати зазначену суму від векселедавця (боржника) у встановлений строк. Існують два основні види векселів: простий – без права передачі; та перевідний – із правом передачі за допомогою спеціально зробленого напису, що називається індосамент.

Лізинг – це форма довгострокової оренди (від кількох місяців до кількох років), переважно, основних засобів та предметів тривалого використання – машин, обладнання, транспорту або інших об'єктів із правом подальшого викупу орендарем, після завершення договору. Може бути операційним – коли не передбачається перехід права власності до орендаря та фінансовий, який передбачає перехід права власності після закінчення терміну дії договору.

Факторинг – це фінансова послуга, що сягає своїм корінням ще періоду XVI-XVII століття. Спочатку як посередницька функція в торгівельних операціях, яка з часом набула рис кредитування. Сьогодні її надають як

спеціалізовані факторингові компанії, так і банківські установи, за умов наявності у них відповідної ліцензії.

Форфейтинг – це спосіб кредитування експортерів у міжнародній торгівлі через продаж боргових зобов'язань імпортерів спеціалізованій форфейтинговій компанії. У межах цієї операції експортер отримує оплату (повністю або частково) раніше встановленого строку, а імпортер надалі розраховується вже із форфейтером.

Консигнація – це форма угоди, за якою власник товару (консигнант) передає його посереднику (консигнатору) для реалізації. При цьому, право власності на товар зберігається за консигнантом до моменту продажу такого товару.

Відкритий рахунок – це форма розрахунків між партнерами, які мають стабільні ділові відносини. Продавець постачає товар без негайної оплати, відкриваючи покупцеві рахунок, що дозволяє останньому здійснити оплату пізніше, без укладення окремих кредитних договорів для кожної поставки.

Грошова форма кредиту – це найбільш поширена його форма, яка передбачає передачу в борг, на певний термін та під визначений відсоток, тимчасово вільних коштів. Використання цієї форми кредитування залежить від стану економічних зав'язків в країні, рівня інфляції, доходів населення та прибутковості діяльності юридичних осіб. Вона використовується і державою, і суб'єктами господарювання, і фізичними особами, як всередині країни, так і за її межами. Для країн із економікою, що розвивається притаманна змішана форма кредиту, за якої комерційна (товарна) та грошова форми кредитування комбінуються між собою.

Банківський кредит є однією з ключових форм кредитних відносин у сучасній розвиненій системі фінансово-економічних відносин суспільства. У ролі кредитора виступає банк або інша фінансова установа, що має право здійснювати кредитні операції, тоді як позичальниками можуть бути юридичні особи, які ведуть підприємницьку діяльність і тимчасово потребують додаткових фінансових ресурсів. Цілі отримання кредиту можуть бути самими різними – від

підтримки чи відновлення виробництва до забезпечення обігу, або споживчих потреб. Такий кредит має грошову форму. Банківське кредитування характеризується двома важливими особливостями [11, с.153]:

– по-перше, у процесі кредитування відбувається подвійний обмін зобов'язаннями. Банк зазвичай надає не власні кошти, а залучені у вигляді депозитів та вкладів. Приймаючи ці кошти, він зобов'язується повернути їх вкладникам у визначений термін, а надаючи кредит – отримує зобов'язання від позичальника щодо повернення позики. Така подвійна схема зобов'язань є унікальною і не властива іншим господарським операціям;

– по-друге, банківський кредит має виробничу спрямованість. Це означає, що позичені кошти повинні використовувати у процесі відтворення капіталу. Банк розраховує на повернення кредиту з додатковим доходом у вигляді відсотків, джерело яких виступає додаткова вартість, створена в процесі господарської діяльності позичальника.

Банківські кредити можуть класифікуватися за самими різними ознаками (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Підходи до класифікації банківського кредиту

Класифікаційні ознаки	Класифікаційні види
Тип позичальника	Фізичній особі, юридичній особі, держава
Термін кредитування	Коротко-, середньо-, довгостроковий, онкольний
Сфера застосування	Промисловий, сільськогосподарський, торгівельний, міжбанківський, державний; споживчий, іпотечний
Мета кредитування	Цільовий, нецільовий
Об'єкт кредитування	Основні фонди, оборотні фонди
Гарантування	Забезпечений, незабезпечений (бланковий)
Порядок (метод) надання	Однократний, кредитна лінія, відновлювальний, револьверний, контокорентний
Вид відсоткової ставки	Фіксований, плаваючий, ступінчатий
Спосіб погашення	Разовий, розстрочений

Джерело: наведено автором на основі [4, 8, 12]

Найбільш поширеною із них є термін користування, за яким вони поділяються на коротко-, середньо- та довгострокові. Короткострокові кредити надаються, як правило, на термін до 1 року і використовуються для поповнення оборотного капіталу, підтримки ліквідності та вирішення інших поточних фінансових питань. Окремим видом є онкольні кредити – позики без чітко визначеного строку погашення, які повинні бути повернені за першою вимогою банку. Середньострокові кредити, зазвичай, надаються на період понад одного року, але не більше як на 3 роки. При цьому, в різних країнах верхня межа може суттєво відрізнятись. Довгострокові кредити мають термін погашення, який перевищує 3 роки і, переважно, використовуються для фінансування інвестиційних проектів. Як середньострокові, так і довгострокові кредити виступають джерелом покриття інвестиційних потреб суб'єктів господарювання.

За критерієм галузевої спрямованості, банківські кредити можуть бути промисловими, сільськогосподарськими, торговельними, міжбанківськими, а також тими, які надаються органам центральної або місцевої державної влади. Кредити, що надаються промисловим підприємствам, поділяється на інвестиційні та поточні. Інвестиційні кредити призначені для розвитку виробництва і, зазвичай, потребують значних фінансових ресурсів на тривалий період. Натомість поточні кредити використовуються для покриття тимчасових фінансових труднощів, що виникають у процесі обігу ресурсів підприємства. Сільськогосподарські кредити, як правило, не є великі за обсягами, проте мають виражену сезонність, що пов'язано із специфікою аграрного виробництва. Позики, які отримують торговельні підприємства, посередницькі структури та компанії сфери послуг, формують групу торговельних кредитів. Їх характерними рисами є швидкий обіг капіталу, відносна прозорість і передбачуваність операцій. Міжбанківські кредити відображають рух фінансових ресурсів у межах банківської системи, тоді як кредити, надані державним органам вважаються найбільш надійними інвестиціями.

За цільовим призначенням кредити поділяються на цільові та нецільові. Більшість банківського кредитування є цільовим, тобто, під час укладання

договору чітко визначається мета використання коштів. Це необхідно, оскільки банк попередньо оцінює ефективність бізнес-проєкту, для якого надається фінансування. Використання коштів не за призначенням може порушити розрахунки щодо повернення кредиту. Нецільові (або непов'язані) кредити надаються значно рідше, зазвичай на короткий термін – до кількох місяців. Часто вони видаються клієнтам, які мають тісні партнерські зв'язки із банком, зокрема, через участь у спільних проєктах [19, с.146].

Важливим критерієм класифікації кредитів є також об'єкт кредитування. Ним можуть бути товарно-матеріальні цінності, виробничі витрати або тривалі розриви у платіжному обороті. Найчастіше кредити спрямовуються на фінансування придбання тих ресурсів, які необхідні для забезпечення безперервності виробництва. Це особливо характерно для галузей, де значну частку в кінцевій продукції становлять сировина, комплектуючі чи напівфабрикати. У галузях де частка матеріальних витрат є меншою, наприклад, у сільському господарстві або високотехнологічному виробництві, основним об'єктом кредитування стають виробничі витрати. Для цілей покриття тимчасових розривів у платіжному обороті суб'єктів господарювання кредит можуть отримувати будь-які суб'єкти господарювання. Такі фінансові труднощі можуть формуватися через несприятливу ринкову кон'юнктуру, тимчасові проблеми з ліквідністю та інші чинники.

Важливим критерієм класифікації банківського кредитування є спосіб їх забезпечення. Він тісно пов'язаний з об'єктом кредитування, що дає змогу виокремити забезпечені та незабезпечені кредити. Забезпечені кредити передбачають наявність певних гарантій виконання зобов'язань позичальниками у вигляді майнових прав. В якості забезпечення можуть виступати:

- майно або майнові права позичальника – у такому разі він передає в заставу конкретні активи (часто придбані за кредитні кошти) або права на матеріальні чи нематеріальні цінності. Такий підхід зазвичай застосовується для великих і довгострокових кредитів;

– гарантії або поручительства третіх осіб – цей варіант частіше використовується при наданні невеликих і короткострокових позик.

Незабезпечені кредити (бланкові) надаються без застави і, як правило, видаються компаніям із високою платоспроможністю, які мають стабільні та тривалі відносини з банком або пов'язані із ним корпоративно.

За порядком надання кредити поділяються на разові та такі, що відкриваються у формі кредитної лінії. Разовий кредит передбачає одноразове надання коштів на підставі договору з відкриттям простого позичкового рахунку – це найпростіша форма кредитування. Кредитна лінія, своєю чергою, дає змогу позичальнику отримувати кошти в потрібний момент і в межах погодженого ліміту без необхідності щоразу укладати нові документи. Найпоширенішими є такі види кредитних ліній: відновлювальна (револьверна) – встановлюється максимальний рівень заборгованості, в межах якого клієнт може неодноразово користуватися коштами, погашаючи і знову залучаючи їх; револьверна (у вузькому розумінні) – дозволяє багаторазове отримання кредиту, але з обмеженням загальної суми позик, кошти можуть надаватися частинами (траншами). У таких формах банк визначає не стільки загальний обсяг виданих коштів, скільки допустимий рівень поточної заборгованості клієнта.

Розмір кожного наступного траншу визначається як різниця між встановленим лімітом кредиту та сумою вже отриманих коштів. При цьому, загальна сума кредиту не може бути збільшена, навіть якщо позичальник частково або повністю погасив попередні транші.

Контокорентний кредит надається банком постійному клієнту за умови, що через відповідний рахунок здійснюватимуться не лише кредитні, а й усі розрахунково-платіжні операції. Зазвичай, при відкритті такого рахунку клієнт закриває свій звичайний поточний рахунок. Суть контокоренту полягає в тому, що банк автоматично кредитує клієнта у разі нестачі коштів, а всі надходження на рахунок одразу спрямовуються на погашення заборгованості. При цьому, сторони заздалегідь узгоджують максимально допустимий рівень боргу.

Залежно від способу надання коштів, кредити поділяються на ті, що покривають фактичні витрати та платіжні. У першому випадку банк компенсує вже здійснені витрати позичальника, перераховуючи кошти на його рахунок на підставі підтвердних документів. Платіжний кредит передбачає, що банк безпосередньо оплачує розрахункові документи постачальників від імені клієнта, який уклав кредитну угоду.

Споживчий кредит на відміну від банківського, може надаватися як у грошовій, так і товарній формі, тобто має змішаний характер. Його основною особливістю є те, що він призначений для населення. Кредиторами можуть виступати банки, небанківські фінансові установи, а також виробничі чи торговельні компанії, зацікавлені у збільшенні збуту своєї продукції. У грошовій формі кредит надають фінансові установи, а у товарній – продавці товарів. Головна мета споживчого кредиту полягає у стимулюванні споживання матеріальних благ та активізації продажів. Серед його характерних рис варто відмітити спрямованість на задоволення особистих потреб, а не виробничих; відносно невеликі суми позик та наявність індивідуального підходу до оцінки платоспроможності позичальника; забезпеченням кредиту, як правило, виступає майно, яке купується за рахунок кредитних коштів.

Державний кредит – це система фінансових відносин, у яких однією зі сторін виступає держава. Залежно від мети угоди, держава може виконувати роль як кредитора, так і позичальника. Якщо держава залучає кошти від підприємств і фізичних осіб, вона діє як позичальник на фінансовому ринку, у такому випадку мова йтиме про пасивну форму державного кредиту. Такі запозичення зазвичай оформляються у вигляді державних позик (облігацій або казначейських векселів) і слугують інструментом покриття дефіциту державного бюджету. Функції позичальника при цьому виконують відповідні державні органи, найчастіше Міністерство фінансів або казначейство. Кредиторами можуть бути як внутрішні суб'єкти, так і іноземні інвестори, залежно від законодавства країни. В активній формі державний кредит проявляється тоді, коли держава, зазвичай, через Центральний банк або Міністерство фінансів надає позики фізичним і

юридичним особам. Це стосується передусім тих суб'єктів, які виконують державні замовлення, виробляють соціально важливу продукцію або реалізують стратегічні програми. Вартість таких кредитів, як правило, є нижчою за ринкову.

Міжнародний кредит – це формування кредитних відносин, у якій однією із сторін виступає нерезидент, тобто особа або організація (підприємство), що не має постійної реєстрації або місця проживання в даній країні. Відповідно, такі угоди укладаються між резидентами і нерезидентами. Залежно від учасників і цілей, міжнародні кредити поділяються на три основні групи: міжурядові (політичні), міждержавні комерційні та фірмові (між господарюючими суб'єктами). У сучасному світі міжнародне кредитування відіграє важливу роль. Воно сприяє підвищенню розрахунків на світових ринках товарів і капіталу, забезпечує концентрацію і перерозподіл фінансових ресурсів між країнами та галузями економічної активності, а також допомагає вирівнювати економічні показники в різних сферах. Водночас надмірне залучення зовнішніх позик може негативно вплинути на національну економіку, якщо держава бере на себе занадто великі боргові зобов'язання.

Актуалізація саме такого підходу до класифікації форм та видів кредитування сприятиме впорядкуванню існуючих реалій та наявних суспільних відносин щодо організації процесу кредитування в економіці, оскільки в такому разі буде досягнута мета адекватного відображення економічної, фінансової та правової природи цього поняття.

2 ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз стану здійснення банківського кредитування у 2023-2025 роках

Розвиток банківського кредитування в Україні протягом усієї ери її сучасної незалежності відбувався під постійним впливом кризових явищ та економічних потрясінь. До 2022 року ключовим чинником впливу була циклічність фінансових криз, які з різною інтенсивністю позначалися на кредитному ринку, спричиняючи коливання попиту на кредитні ресурси – від різкого зростання до суттєвого спаду. Такі зміни зумовлювалися трансформацією процентної політики банків, рівнем платоспроможності позичальників, а також наявністю ресурсної бази для здійснення кредитних операцій [45, с.817].

Повномасштабне військове вторгнення в Україну суттєво змінило як функціонування банківської системи, так і загальні тенденції розвитку кредитного ринку. Водночас, варто зазначити, що низка проблем у сфері банківського кредитування виникла не раптово з початком війни, а формувалася поступово, впродовж тривалого періоду, накопичуючи системні дисбаланси.

Організація банківського кредитування в Україні, в період дії воєнного стану, зазнала суттєвих змін, зумовлених як макроекономічними викликами, так і необхідністю підтримки економічної стабільності в державі. Повномасштабна війна спричинила різке зростання ризиків для банківського сектору, що вплинуло на підходи до оцінки позичальників, структуру кредитних продуктів та загальну кредитну політику фінансових установ. Однією з ключових особливостей кредитування в умовах воєнного стану стало посилення вимог до платоспроможності позичальників. Банки змушені більш ретельно аналізувати фінансовий стан клієнтів, враховуючи не лише їхні поточні доходи, але й ризики

втрати бізнесу, майна чи роботи через бойові дії. Особливу увагу приділяють галузевій приналежності позичальника, географічному розташуванню активів та рівню залежності від логістичних ланцюжків постачання.

Водночас, держава відіграє активну роль у підтримці кредитування. Значного поширення набули державні програми пільгового кредитування, зокрема для малого та середнього бізнесу. Такі програми передбачають часткову компенсацію відсоткових ставок або надання державних гарантій, що знижує ризики для банків і стимулює їх до активнішого кредитування економіки. Це особливо важливо для підприємств, які працюють у критично важливих галузях або забезпечують життєдіяльність населення [25].

Ще однією важливою тенденцією стало впровадження кредитних канікул для фізичних осіб і бізнесу. Банки надають можливість тимчасово не сплачувати основну суму боргу або відсотки, що дозволяє позичальникам адаптуватися до складних умов. Такі заходи спрямовані на запобігання масовим дефолтам та збереження довгострокових відносин між банками та клієнтами. В умовах воєнного стану також змінилася структура попиту на кредити. Зменшився обсяг споживчого кредитування, натомість зросла потреба у фінансуванні оборотного капіталу бізнесу, релокації підприємств та відновлення виробничих потужностей. Банки адаптують свої продукти до цих потреб, пропонуючи більш гнучкі умови кредитування та індивідуальний підхід до кожного клієнта.

Важливим аспектом є і регуляторна політика центрального банку. Національний банк України впроваджує заходи, спрямовані на підтримку ліквідності банківської системи та забезпечення її стабільності. Зокрема, застосовуються інструменти рефінансування, пом'якшення окремі регуляторні вимоги та надаються рекомендації щодо реструктуризації кредитів. Не дивлячись на складні умови, банківська система України демонструє стійкість і здатність адаптуватись до кризових викликів. Організація кредитування в період воєнного стану базується на поєднанні обережності, гнучкості та активної державної підтримки. Це дозволяє не лише зберігати функціонування

фінансового сектору, але й сприяти відновленню економіки країни, навіть у надзвичайних умовах [34, с.122].

Для вірного розуміння основних тенденцій розвитку ринку банківського кредитування в Україні, варто проаналізувати основні його показники. У таблиці 2.1 наведено статистичну інформацію, що характеризує обсяги наданих банківських кредитів в розрізі основних груп позичальників за період 2023-2025 років. Як бачимо, кількість виданих кредитів збільшилася із 1130,8 млрд грн до 1359,8 млрд грн, або на 229,0 млрд грн, що у відносному значенні дає нам приріст у 20,25%. Найбільший за обсягом сектор банківського кредитування показав ріст із 828,4 до 880,3 млрд грн, або на 51,9 млрд грн чи на 6,27%. Суттєво збільшилося кредитування фізичних осіб – на 127,9 млрд грн або на 53,11%, завдяки динаміці із 240,8 до 368,7 млрд грн. Найбільший приріст у відносному значенні – на 136,89% продемонстрували міжбанківські кредити, які збільшилися із 43,1 до 102,1 млрд грн, або на 59,0 млрд грн. Кредити надані органам державної влади та місцевого самоврядування, навпаки, демонструють суттєве зменшення – із 18,4 до 9,7 млрд грн, або на 9,7 млрд грн чи 52,72%.

Таблиця 2.1 – Динаміка банківського кредитування в Україні за період 2023-2025 роках

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Абсолютне відхилення			Темп росту, %		
				2024/2023 pp.	2025/2024 pp.	2025/2023 pp.	2024/2023 pp.	2025/2024 pp.	2025/2023 pp.
Кредити корпоративному сектору, млрд грн	828,4	891,6	880,3	63,2	-11,3	51,9	7,63	-1,27	6,27
Кредити фізичним особам, млрд грн	240,8	295,6	368,7	54,8	73,1	127,9	22,76	24,73	53,11
Міжбанківські кредити, млрд грн	43,1	97,9	102,1	54,8	4,2	59	127,15	4,29	136,89
Кредити органам державної влади, млрд грн	18,4	13,2	8,7	-5,2	-4,5	-9,7	-28,26	-34,09	-52,72
Всього кредитів, млрд грн	1130,8	1298,3	1359,8	167,5	61,5	229	14,81	4,74	20,25

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

В таблиці 2.2 наведено питому вагу кредитування основних груп позичальників в Україні протягом 2023-2025 років. Як бачимо, основна частка припадає на корпоративний сектор, частка якого демонструє стійку тенденцію до зменшення – із 73,26% у 2023 році до 68,67% у 2024 році та до 64,74% у 2025 році. Питома вага кредитів для фізичних осіб показує діаметрально протилежну тенденцію – збільшення із 21,29% у 2023 році до 22,77% у 2024 році та до 27,11% у 2025 році. Удвічі збільшилася частка міжбанківських кредитів – із 3,81% до 7,51% за цей же період. А от питома вага кредитів, які були видані органам державної влади та місцевого самоврядування зменшилася у більш ніж 2,5 разів – із 1,63% до 0,64%.

Таблиця 2.2 – Питома вага наданих банківських кредитів за основними групами позичальників в Україні протягом 2023-2025 років

Показник	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	2025 рік, тис. грн	Частка у кредитах, %			Темп росту, %		
				2023 р.	2024 р.	2025 р.	2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.
Кредити корпоративному сектору, млрд грн	828,4	891,6	880,3	73,26	68,67	64,74	-4,59	-3,93	-8,52
Кредити фізичним особам, млрд грн	240,8	295,6	368,7	21,29	22,77	27,11	1,48	4,34	5,82
Міжбанківські кредити, млрд грн	43,1	97,9	102,1	3,81	7,54	7,51	3,73	-0,03	3,7
Кредити органам державної влади, млрд грн	18,4	13,2	8,7	1,63	1,02	0,64	-0,61	-0,38	-0,99
Всього кредитів, млрд грн	1130,8	1298,3	1359,8	100	100	100	0	0	0

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

Таблиця 2.3 характеризує обсяги непрацюючих кредитів протягом 2023-2025 років в банківській системі України. Як бачимо, їхня величина суттєво зменшилася – із 422,29 млрд грн до 189,313 млрд грн, або на 232,98 млрд грн у абсолютному значенні, чи на 55,17% у відносному обрахунку. Впадає в очі,

практично, повна відсутність непрацюючих кредитів у сфері міжбанківського кредитування. Непрацюючі кредити у корпоративному секторі зменшилися із 365,5 до 149,6 млрд грн, або на 215,9 млрд грн чи на 59,07%. Непрацюючі кредити фізичних осіб теж показали спадну динаміку – на 16,9 млрд грн або на 29,86% - із 56,6 млрд грн до 39,7 млрд грн. Але найбільше відносно зменшення непрацюючих кредитів фіксується за групою непрацюючих кредитів у секторі органів державної влади та місцевого самоврядування – на 93,17%, хоча у абсолютному значенні цей показник виглядає не так епічно – всього на 0,18 млрд грн – із 0,19 до 0,013 млрд грн.

Таблиця 2.3 – Динаміка непрацюючих кредитів у розрізі груп позичальників в Україні за період 2023-2025 роках

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Абсолютне відхилення			Темп росту, %		
				2024/2023 pp.	2025/2024 pp.	2025/2023 pp.	2024/2023 pp.	2025/2024 pp.	2025/2023 pp.
Непрацюючі кредити корпоративному сектору, млрд грн	365,5	347,4	149,6	-18,1	-197,8	-215,9	-4,95	-56,94	-59,07
Непрацюючі кредити фізичним особам, млрд грн	56,6	45,8	39,7	-10,8	-6,1	-16,9	-19,08	-13,32	-29,86
Непрацюючі міжбанківські кредити, млрд грн	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Непрацюючі кредити органам державної влади, млрд грн	0,19	0,067	0,013	-0,123	-0,054	-0,18	-64,74	-80,59	-93,17
Всього кредитів, млрд грн	422,29	393,267	189,313	-29,02	-203,95	-232,98	-6,87	-51,86	-55,17

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

На рисунку 2.1 наведено питому вагу непрацюючих кредитів для кожного із сегментів позичальників. Як бачимо, найбільше непрацюючих кредитів припадає на корпоративний сектор, хоча частка їх суттєво зменшується протягом трьох останніх років – із 44,12% у 2023 році до 16,99% у 2025 році. Більш ніж у два рази зменшилася питома вага непрацюючих кредитів у сегменті фізичних

осіб – із 23,52% до 10,78%. У сім разів зменшилася питома вага непрацюючих кредитів, які були видані органам державного управління та місцевого самоврядування – із 1,04 до 0,15%.

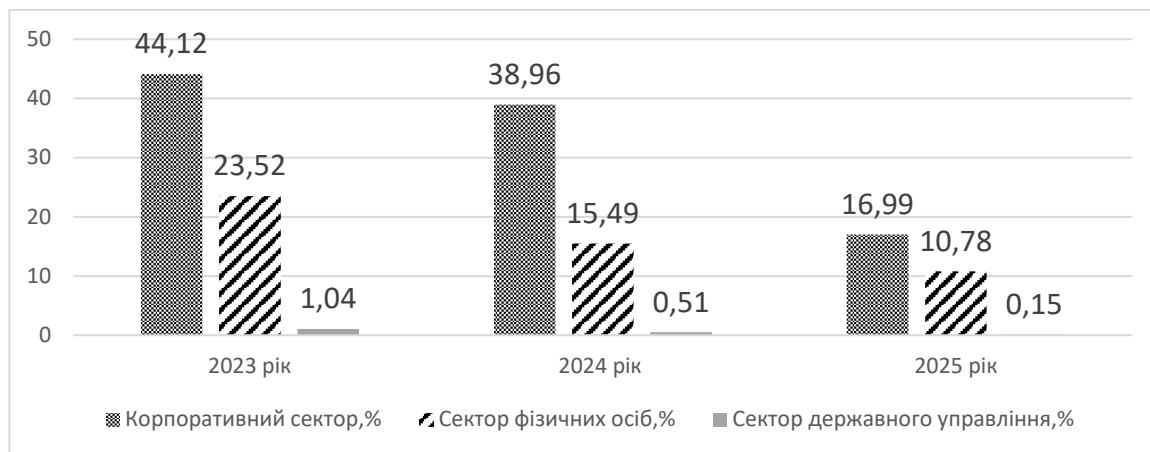

Рисунок 2.1 – Питома вага непрацюючих банківських кредитів в економіці України у 2023-2025 роках, %

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядової статистики НБУ.

Аналіз даних, які наведені у таблиці 2.4, засвідчує, що обсяги кредитування основних груп вітчизняних банків зросли, за винятком АТ КБ «Приватбанк», як найбільшого вітчизняного банку. Обсяги кредитування державними банками збільшилися із 407,4 до 483,8 млрд грн, або на 76,4 млрд грн чи 18,75%. АТ КБ «Приватбанк», який теж відноситься до державних банків, зменшив обсяги кредитування на 63 млрд грн, або на 22,04% – із 285,8 до 222,8 млрд грн. Проте, лідерами по нарощенню обсягів банківського кредитування є банки з приватним капіталом, що збільшили надання кредитних ресурсів на 132,7 млрд грн, або на 56,93% – із 233,1 до 365,8 млрд грн та банки з іноземним капіталом, які наростили обсяги виданих кредитів із 204,4 до 287,3 млрд грн, що дає нам в абсолютному обрахунку 82,9 млрд грн, або 40,56% у відносному.

Аналіз структури виданих кредитів, в контексті груп банків, який наведений у таблиці 2.5, засвідчує зменшення питомої ваги у кредитуванні державних банків із 36,03% до 35,58%, або на 0,45%. Суттєве падіння показало

кредитування АТ КБ «Приватбанк», яке зменшилося із 25,27% до 16,38%, тобто на 8,89%.

Таблиця 2.4 – Динаміка наданих кредитів у розрізі груп банків в Україні за період 2023-2025 роках

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Абсолютне відхилення			Темп росту,%		
				2024/2023 pp.	2025/2024 pp.	2025/2023 pp.	2024/2023 pp.	2025/2024 pp.	2025/2023 pp.
Державні банки, без АТ КБ «Приватбанк», млрд грн	407,4	460,2	483,8	52,8	23,6	76,4	12,96	5,13	18,75
АТ КБ «Приватбанк», млрд грн	285,8	309,2	222,8	23,4	-86,4	-63	8,19	-27,94	-22,04
Банки з іноземним капіталом, млрд грн	204,4	237,1	287,3	32,7	50,2	82,9	15,99	21,17	40,56
Банки з приватним капіталом, млрд грн	233,1	291,5	365,8	58,4	74,3	132,7	25,05	25,49	56,93
Всього кредитів, млрд грн	1130,8	1298,3	1359,8	167,5	61,5	229	14,81	4,74	20,25

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

Виросла питома вага у кредитуванні банків з приватним капіталом – із 20,61% до 26,91%, тобто на 6,3% та по групі банків з іноземним капіталом – із 18,08% до 21,13%. Аналізуючи зміну у категорії непрацюючих кредитів (таблиця 2.6), слід відмітити стрімке їх падіння у АТ КБ «Приватбанк», у якого вони зменшилися із 179,9 до 18,6 млрд грн, тобто на 161,1 млрд грн, що дає нам відносний показник у -89,55%. На другому місці, за відносним показником зменшення непрацюючих кредитів знаходяться банки з іноземним капіталом, у яких питома вага зазначених кредитів зменшилася на 42,59%, або ж на 13,8 млрд грн – із 32,4 до 18,6 млрд грн. Третє місце за рівнем зменшення непрацюючих кредитів належить державним банкам, яким вдалося зменшити їх вартісну величину із 172,7 до 121,3 млрд грн, або на 51,4 млрд грн чи 29,76%. Така тенденція свідчить про організацію належної роботи кредитних установ із проблемною заборгованістю їхніх клієнтів.

А от на останньому місці із показником -17,96% опинилися банки із приватним капіталом, які показали динаміку із 37,3 до 30,6 млрд грн, або на 6,7 млрд грн. У цілому ж, частка непрацюючих кредитів у банківській системі зменшилася на 233,1 млрд грн, або на 55,18% – із 422,4 до 189,3 млрд грн.

Таблиця 2.5 – Питома вага наданих банківських кредитів за основними групами позичальників в Україні протягом 2023-2025 років

Показник	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	2025 рік, тис. грн	Частка у кредитах, %			Темп росту, %		
				2023 р.	2024 р.	2025 р.	2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.
Державні банки, без АТ КБ «Приватбанк», млрд грн	407,4	460,2	483,8	36,03	35,45	35,58	-0,58	0,13	-0,45
АТ КБ «Приватбанк», млрд грн	285,8	309,2	222,8	25,27	23,82	16,38	-1,45	-7,44	-8,89
Банки з іноземним капіталом, млрд грн	204,4	237,1	287,3	18,08	18,26	21,13	0,18	2,87	3,05
Банки з приватним капіталом, млрд грн	233,1	291,5	365,8	20,61	22,45	26,91	1,84	4,46	6,3
Всього кредитів, млрд грн	1130,8	1298,3	1359,8	100	100	100	0	0	0

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

Непрацюючі банківські кредити – це ті кредити, за яким позичальник не виконує своїх зобов'язань перед банківською установою, в тому числі, не здійснює платежі за тілом кредиту або відсотками протягом періоду, що перевищує 90 днів. Таким чином, до таких кредитів належать позики із простроченою заборгованістю, позики із високою ймовірністю неповернення, реструктуризовані кредити позичальників із нестабільним фінансовим станом. Непрацюючі кредити є важливим показником-індикатором, що показує якість кредитного портфелю як окремого банку, так і банківської системи в цілому та свідчить про певні тенденції у їх функціонуванні. Їхня значна кількість свідчить про генерацію ризиків у банківській системі, зниження прибутковості

банківської діяльності та обмежує потенційні можливості щодо нарощення кредитування економіки [28, с.172].

Таблиця 2.6 – Динаміка непрацюючих кредитів у розрізі груп банків в Україні за період 2023-2025 роках

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Абсолютне відхилення			Темп росту,%		
				2024/2023 pp.	2025/2024 pp.	2025/2023 pp.	2024/2023 pp.	2025/2024 pp.	2025/2023 pp.
Державні банки, без АТ КБ «Приватбанк», млрд грн	172,7	160,3	121,3	-12,4	-39	-51,4	-7,18	-24,33	-29,76
АТ КБ «Приватбанк», млрд грн	179,9	170,3	18,8	-9,6	-151,5	-161,1	-5,34	-88,96	-89,55
Банки з іноземним капіталом, млрд грн	32,4	25,8	18,6	-6,6	-7,2	-13,8	-20,37	-27,91	-42,59
Банки з приватним капіталом, млрд грн	37,3	36,6	30,6	-0,7	-6	-6,7	-1,88	-16,39	-17,96
Всього кредитів, млрд грн	422,4	393,2	189,3	-29,2	-203,9	-233,1	-6,91	-51,86	-55,18

На рисунку 2.2 відображено динаміку питомої ваги непрацюючих кредитів у розрізі 4 основних груп банків України. Як бачимо, питома вага за всіма групами демонструє тенденцію до зменшення протягом 2023-2025 років:

- по групі державних банків – із 42,39% до 25,07%;
- у АТ КБ «Приватбанк» – із 62,95% до 8,45%;
- по групі банків з іноземним капіталом – із 15,86% до 6,46%;
- по групі банків з приватним капіталом – із 16,0% до 8,37%.

Слід визнати, що воєнні дії на території України суттєво ускладнили організацію кредитних відносин між банками та підприємствами реального сектору економіки. Дослідження складу і структури кредитних портфелів банківської системи свідчить про низьку кредитну активність і переважну орієнтацію фінансових установ на розміщення ресурсів у безпечні інструменти, зокрема на рахунках в Національному банку України та в державних цінних паперах. До того ж, кредитування здебільшого має короткостроковий характер,

що стримує довгостроковий економічний розвиток на інноваційно-інвестиційній основі. Це обмежує можливості стратегічного бізнес-планування та спонукає підприємства зосереджувати на видах діяльності з швидким обігом капіталу.

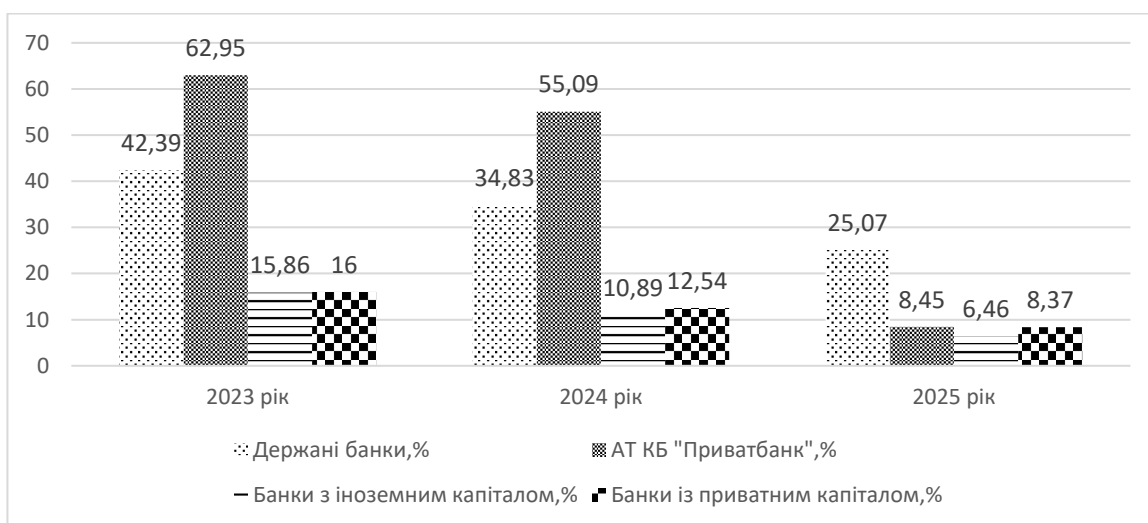

Рисунок 2.2 – Питома вага непрацюючих банківських кредитів у розрізі груп банків України у 2023-2025 роках, %

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

Разом із тим, навіть підтримання мінімального рівня економічної активності в умовах воєнного стану неможливе без належного рівня виконання їхньої основної функції – фінансового посередництва. Йдеться про ефективний перерозподіл фінансових ресурсів у реальний сектор через кредитні механізми. Це створює передумови для збереження виробництв, підтримання платоспроможного попиту, гарантує зайнятість та забезпечує підтримку соціальної стабільності.

2.2 Напрями удосконалення банківського кредитування на прикладі АТ «Ощадбанк»

Історія вітчизняного АТ «Ощадбанк» розпочалася 31 грудня 1991 року, коли на базі коли його було зареєстровано Національним банком України під

назвою Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України. На сьогоднішній день, не дивлячись на акціонерну форму організації діяльності товариства, «Державний ощадний банк України» повністю перебуває у власності держави, якій в особі Кабінету міністрів України, належить 100% акцій банку. Початок його діяльності у ролі акціонерного товариства розпочалося у 1999 році, коли світ побачило розпорядження Президента України від 20 травня 1999 року №106 «Про акціонування Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України». Майбутній акціонерний банк виступав правонаступником усіх прав і обов'язків Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України [32].

Повна назва банку – акціонерне товариство «Державний ощадний банк України», скорочена назва – АТ «Ощадбанк». Місцезнаходження банку – 01001, вулиця Госпітальна 12г, м. Київ, Україна. На сьогоднішній день, банк має статус великого підприємства, що становить суспільний інтерес. Основним видом діяльності, згідно КВЕД, визначено 64.19 – Інші види грошового посередництва. Протягом 2025 року середня кількість працівників установи становила 16154 особи. АТ «Ощадбанк» обслуговують Національний банк України, АТ «Укрексімбанк», Deutsche Bank AG, JPMorgan Chase Bank, Citibank.

Вищим органом управління АТ «Ощадбанк» є Кабінет міністрів України. Органом, що у межах своєї компетенції здійснює управління АТ «Ощадбанк» та регулює і контролює його Правління, маючи на меті реалізацію визначеної стратегії розвитку банку, є його Наглядова рада, яку очолює Володимир Лавренчук. Управління поточною діяльністю АТ «Ощадбанку» покладено на його виконавчий орган – Правління, яке очолює Сергій Наумов.

Завдяки широкій мережі банківських відділень та обслуговуванню значної кількості клієнтів – фізичних і юридичних осіб, АТ «Ощадбанк» займає важливе місце у вітчизняному банківському секторі. Станом на початок 2026 року, кількість діючих установ банку становила 1131 одиниць, із яких 24 були регіональними управліннями, а 1107 мали статус територіально відокремлених безбалансових відділень. Цей показник дозволяє зайняти АТ «Ощадбанку» 1-ше

місце серед українських банків. У цей же період, величина депозитів фізичних осіб становить 98,1 млрд грн, а кредитний портфель юридичних осіб сягнув 101 млрд грн, що дозволило банку зайняти лідируючі місця у банківській системі України. У цілому ж, на початок 2026 року, відносні частки АТ «Ощадбанку» на ринку банківських послуг, за окремими показниками становлять [36]:

- 11,9% - за обсягом загальних активів;
- 9,6% - за обсягами власного капіталу;
- 11,9% - за обсягом наданих клієнтських кредитів;
- 12,8% - за обсягом коштів клієнтів;
- 10,7% - за величиною фінансового результату.

Усе це виводить АТ «Ощадбанк» на 2-ге місце у банківській системі України. При цьому, основними конкурентами банку є АТ КБ «Приватбанк», АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», ПАТ АБ «Укргазбанк», АТ «Сенс Банк», АТ «Райфайзен Банк», АТ «Укрсиббанк», АТ «Перший Український міжнародний банк», АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «ОТП Банк», АТ «Універсал Банк», АТ «Кредитбанк», АТ «Прокредит Банк». Причиною конкуренції є надання однотипних банківських операцій, які розраховані на один і той же самий сегмент споживачів – фізичних і юридичних осіб.

Керуючись основними стратегічними орієнтирами розвитку банківського сектору, АТ «Ощадбанк» розробив Стратегічну програму на 2024-2028 роки, яка окреслює основні цілі та ініціативи для реалізації визначених напрямків діяльності. Таких напрямків визначено 3 [36]:

- ефективність – банк зосереджуватиметься на розширенні бізнесу у роздрібному, мікро-, малому, середньому та корпоративному сегментах. Особливий акцент буде робитись на розвитку депозитної бази та залученні роздрібних клієнтів із врахуванням ринкових перспектив. Передбачається покращення клієнтського обслуговування, забезпечення стабільної прибутковості, диверсифікацію джерел доходів і зміцнення позицій на ринку, зокрема через цифровізацію каналів обслуговування та підвищення ефективності дистрибуції;

– модернізація – банк прагне досягти інноваційної переваги завдяки розвитку роботи з даними, сучасній аналітиці та цифровим технологіям. Значна увага приділятиметься людському капіталу – формуванню професійної команди та зміцненню репутації банку, як привабливого роботодавця;

– стійкість – банк спиратиметься на свої сильні сторони у сфері безпеки та фінансової надійності, щоб залишатися установою, якій довіряють клієнти. Для підтримки економіки та суспільства, АТ «Ощадбанк» прагне бути активним учасником відновлення країни, розвивати фінансову інклюзію, підтримувати вразливі категорії населення та гарантувати соціальну та екологічну відповідальність.

Протягом останніх років, у період воєнного стану, ключовими ризиками діяльності банку залишаються операційні та кредитні ризики. Активні бойові дії, тимчасова окупація окремих регіонів нашої держави, переміщення персоналу, атаки на критичну інфраструктуру та загрози енергетичній системі формують суттєві виклики для діяльності установи. Ці фактори також впливають на фізичну безпеку посадових осіб банку та стабільність функціонування його операційних систем.

Для вірного розуміння усіх фінансово-економічних процесів та основних тенденцій розвитку АТ «Ощадбанк», доцільно проаналізувати основні показники його діяльності – активи, пасиви, капітал та фінансові результати. Аналіз даних, які показані у таблиці 2.7 свідчить про загальну тенденцію до зростання фінансового потенціалу кредитної установи, попри окремі негативні зміни в структурі активів. Найбільш суттєве зростання спостерігається за статтею «цінні папери за амортизованою собівартістю», обсяг яких зріс на 122,88% – із 114948440 тис. грн до 256192790 тис. грн. Це свідчить про переорієнтацію інвестиційної політики в бік більш стабільних фінансових інструментів, в першу чергу, боргових цінних паперів держави. Також значно зросли кредити та заборгованість клієнтів – на 43,86% або на 39087506 тис грн – із 89109019 тис. грн до 128196525 тис. грн. позитивною є динаміка грошових коштів та їх еквівалентів, які зросли на 37,86%, або на 13569068 тис. грн, із

35844445 тис. грн до 49413513 тис. грн, що підвищує ліквідність установи. Збільшення вартості основних засобів і нематеріальних активів на 57,01%, або на 7224306 тис. грн, із 12673950 тис. грн до 19898256 тис. грн може свідчити про інвестиції в розвиток інфраструктури та технологій.

Таблиця 2.7 – Динаміка активів АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках

Показник	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	2025 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення			Темп росту,%		
				2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.	2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.
Грошові кошти та їх еквіваленти	35844445	45503290	49413513	9658845	3910223	13569068	26,95	8,59	37,86
Фінансові активи за справедливою вартістю	48969137	22088961	13959651	-26880176	-8129310	-35009486	-54,89	-36,80	-71,49
Кошти в інших банках	27234593	23145445	33932022	-4089148	10786577	6697429	-15,01	46,60	24,59
Кредити та заборгованість клієнтів	89109019	111082518	128196525	21973499	17114007	39087506	24,66	15,41	43,86
Цінні папери за амортизованою собівартістю	114948440	205122059	256192790	90173619	51070731	141244350	78,45	24,89	122,88
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	24800	24800	24800	0	0	0	0	0	0
Відстрочений податковий актив	1538642	364 404	364403	-1174238	-1	-1174239	-76,32	-0,001	-76,32
Основні засоби та нематеріальні активи	12673950	14540239	19898256	1866289	5358017	7224306	14,73	36,85	57,01
Інші фінансові активи	1891134	2232881	2562847	341747	329966	671713	18,07	14,78	35,52
Інші активи	3319426	5811368	9548638	2491942	3737270	6229212	75,07	64,31	187,66
Чисті активи, усього	345689060	430922424	514647618	2491942	3737270	6229212	75,07	64,31	187,66
Усього резервів	-26190536	-26137485	-22533577	53051	3603908	3656959	-0,20	-13,79	-13,96
Загальні активи, усього	371879596	457059909	537181195	85180313	80121286	165301599	22,90	17,53	44,45

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

Водночас спостерігається різке скорочення фінансових активів за справедливою вартістю на 71,49%, або на -35009486 тис. грн, із 48969137 тис. грн до 13959651 тис. грн, що може бути наслідком зміни ринкової кон'юнктури або

перегляду інвестиційної стратегії банку. Зменшення відстроченого податкового активу на 76,32%, або на -1174239 тис. грн у абсолютному показнику також впливає на стан активів АТ «Ощадбанк». Кошти в інших банках демонструють нестабільну динаміку: спочатку зниження до 23145445 тис. грн у 2024 році, а потім зростання до 33932022 тис. грн, що дає нам відносний показник зростання у 24,59% або на 6697429 тис. грн у абсолютному вимірі, може свідчити про зміну політики управління ліквідністю. Інші активи зросли майже удвічі – на 187,66%, що потребує додаткового аналізу їх структури. Загальні активи установи зросли із 371879596 тис. грн до 537181195 тис. грн, або на 44,45% чи на 165301599 тис. грн, що є позитивним результатом і свідчить про розширення масштабів діяльності. Водночас, скорочення резервів на 13,96% або на 3656959 тис. грн – із -26190536 тис. грн до – 22533577 тис. грн, може свідчити про зниження рівня покриття ризиків.

Отже, в цілому, спостерігається позитивна тенденція розвитку, однак структура активів зазнає змін, які потребують детальнішого контролю та оцінки ризиків.

Аналіз динаміки зобов'язань за період, що аналізується, засвідчує про загальне зростання обсягів залучених ресурсів, що відображає розширення діяльності банку та підвищення його фінансової активності (таблиця 2.8). Найбільшу частку в структурі зобов'язань становлять кошти клієнтів, які демонструють стабільне зростання – на 25,21% (75359749 тис. грн) у 2024 році та на 18,31% (68536387 тис. грн) у 2025 році. Загальний приріст за період 2023-2025 років склав із 298970130 тис. грн до 442866266 тис. грн – на 143896136 тис. грн, або на 48,13%, що свідчить про зростання довіри клієнтів і розширення ресурсної бази банку. Інші залучені кошти також мають позитивну динаміку, збільшившись із 7022396 тис. грн до 13067558 тис. грн, або на 86,08% чи 6045162 тис. грн протягом останніх трьох років. Це може свідчити про диверсифікацію джерел фінансування.

Водночас, кошти банків суттєво скоротилися на 67,33% - із 1641460 тис. грн до 536342 тис. грн, що у абсолютному обрахунку дає зменшення на 1105118

тис. грн, що може означати зменшення залежності від міжбанківського кредитування. Позитивною тенденцією є значне зменшення зобов'язань щодо поточного податку на прибуток на 77,65% (на 2293480 тис. грн) – із 2953480 тис. грн до 660000 тис. грн, що може бути пов'язано як зі зміною податкового навантаження, так і з оптимізацією фінансових результатів діяльності. Відстрочені податкові зобов'язання також скоротилися на 12,26%, або на -82560 тис. грн, із 673278 тис. грн до 590718 тис. грн.

Таблиця 2.8 – Динаміка пасивів АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках

Показник	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	2025 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення			Темп росту,%		
				2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.	2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.
Кошти банків	1641460	431848	536342	-1209612	104494	-1105118	-73,69	24,19	-67,33
Кошти клієнтів	298970130	374329879	442866266	75359749	68536387	143896136	25,21	18,31	48,13
Інші залучені кошти	7022396	9744127	13067558	2721731	3323431	6045162	38,76	34,11	86,08
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	2953480	2131312	660000	-822168	-1471312	-2293480	-27,84	-69,03	-77,65
Відстрочені податкові зобов'язання	673278	727141	590718	53863	-136423	-82560	8,01	-18,76	-12,26
Резерви за зобов'язаннями	939501	1284526	1195699	345025	-88827	256198	36,72	-6,92	27,27
Інші фінансові зобов'язання	2709961	4980449	5211053	2270488	230604	2501092	83,78	4,63	92,29
Інші зобов'язання	1819180	2682262	3172310	863082	490048	1353130	47,44	18,27	74,38
Усього зобов'язань	316980191	396311544	467299947	79331353	70988403	150319756	25,03	17,91	47,42

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

Резерви за зобов'язаннями зросли у 2024 році, однак у 2025 році дещо зменшилися, що в цілому дало приріст за період на 256198 тис. грн, або на 27,27% - із 939501 тис. грн до 1195699 тис. грн. Це може свідчити про певні коливання в оцінці ризиків. Інші фінансові зобов'язання показали значне зростання на 92,29%, або на 2501092 тис. грн, із 2709961 тис. грн до 5211053 тис. грн. Загальний обсяг зобов'язань зріс із 316980191 тис. грн до 467299947 тис. грн, або на 47,42% у відносному обрахунку чи на 70988403 тис. грн – у

абсолютному, що є позитивним сигналом щодо розвитку установи, однак потребує контролю за ефективністю управління залученими ресурсами та ризиками ліквідності.

Аналіз показників динаміки власного капіталу банку за період 2023-2025 років (таблиця 2.9) свідчить про загальне покращення фінансового стану банку та поступове зміцнення його капітальної бази. Статутний капітал протягом усього періоду залишався незмінним, що вказує на відсутність додаткових внесків власників або емісії акцій. Водночас, резерви та інші фонди банку показують стійке зростання із 506325 тис. грн до 1235935 тис. грн – на 66,15%, або на 334952 тис. грн у 2024 році та на 46,91%, або на 394658 тис. грн у 2025 році, із загальним приростом за період у 144,09%, або на 729610 тис. грн. Це свідчить про посилення фінансової стійкості та формування внутрішніх джерел покриття ризиків.

Таблиця 2.9 – Динаміка капіталу АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках

Показник	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	2025 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення			Темп росту,%		
				2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.	2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.
Статутний капітал	49472840	49472840	49472840	0	0	0	0	0	0
Резерви та інші фонди банку	506325	841277	1235935	334952	394658	729610	66,15	46,91	144,09
Резерви переоцінки	3134312	2488960	1834179	-645352	-654781	-1300133	-20,59	-26,31	-41,48
Нерозподілений прибуток	-24404609	-18192196	-5195284	6212413	12996912	19209325	-25,46	-71,44	-78,71
Усього власного капіталу	28708868	34610880	47347671	5902012	12736791	18638803	20,56	36,79	64,92

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядової статистики НБУ.

Негативною тенденцією є скорочення резервів переоцінки із 3134312 тис. грн до 1834179 тис. грн, тобто на 41,48%, або на -1300133 тис. грн за період, що вивчається, що може бути пов'язано зі зменшенням вартості активів або змінами ринкових умов ведення діяльності. Водночас, суттєво покращився показник нерозподіленого прибутку, хоча він залишається від'ємним, його збитковість значно скоротилася із -24404609 тис. грн у 2023 році до -5195284 тис. грн – на

78,71%, або на 19209325 тис. грн, що свідчить про поступове відновлення прибутковості діяльності банку. У результаті загальний обсяг власного капіталу зріс на 64,92%, або на 18638803 тис. грн, зокрема на 36,79%, або на 12736791 тис. грн у 2025 році порівняно з 2024 роком. Це є позитивною тенденцією, яка вказує на зміцнення фінансової незалежності установи та підвищення її інвестиційної привабливості.

Аналіз фінансових результатів банку за період 2023-2025 років (таблиця 2.10) засвідчує суттєве покращення прибутковості та зростання ефективності діяльності.

Таблиця 2.10 – Динаміка фінансових результатів АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках

Показник	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	2025 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення			Темп росту, %		
				2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.	2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.
Процентні доходи	32645998	43955805	53872076	11309807	9916271	21226078	34,64	22,56	65,02
Процентні витрати	13860756	19634212	22781874	5773456	3147662	8921118	41,65	16,03	64,36
Чистий процентний дохід	18785230	24321593	31090202	5536363	6768609	12304972	29,47	27,83	65,51
Чистий комісійний дохід	6642597	6766817	7934718	124220	1167901	1292121	1,87	17,26	19,45
Торговий результат	-2654042	4665826	1449088	7319868	-3216738	4103130	-275,80	-68,94	154,6
Інші операційні доходи	258232	626382	1041049	368150	414667	782817	142,57	66,20	303,14
Інші доходи	368442	237393	193740	-131049	-43653	-174702	-35,57	-18,39	-47,42
Всього доходів	23400458	36618011	41681796	13217553	5063785	18281338	56,48	13,83	78,12
Відрахування до резервів	-1450009	-2295383	-2004113	-845374	291270	-554104	58,30	-12,69	38,21
Адміністративні та інші операційні витрати	15595593	20355785	23321211	4760192	2965426	7725618	30,52	14,57	49,54
Всього витрат	14145584	18060403	21317098	3914819	3256695	7171514	27,68	18,03	50,69
Прибуток до оподаткування	9254874	18557609	20364698	9302735	1807089	11109824	100,52	9,74	120,04
Прибуток після оподаткування	5978260	7893179	16626568	1914919	8733389	10648308	32,03	110,64	178,12

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

Процентні доходи демонструють стабільне зростання – у 2024 році вони збільшилися на 36,64%, або на 11309807 тис. грн а у 2025 році – ще на 22,56%, або на 9916271 тис. грн, що загалом дало приріст у 65,02%, або на 21226078 тис. грн – із 32645998 тис. грн до 53872076 тис. грн. Водночас процентні витрати також збільшилися на 64,36%, або на 8921118 тис. грн, із 13860756 тис. грн до 22781874 тис. грн, за цей же період, однак це не завадило нарощенню чистого процентного доходу, із 18785230 тис. грн до 31090202 тис. грн, що дало ріст на 12304972 тис. грн, або 65,51% у відносному обрахунку. Це свідчить про ефективну політику управління активами та пасивами банківської установи. Чистий комісійний дохід зростав більш помірно із 6642597 тис грн до 7934718 тис. грн – на 19,45%, або на 1292121 тис. грн, що вказує на відносно стабільну динаміку. Торговий результат є нестабільним – після значного прибутку у 2024 році в сумі 4665826 тис. грн, у 2025 році від суттєво скоротився – до 1449088 тис. грн, тобто збільшився на 4103130 тис. грн, або на 154,6%. Це може свідчити про волатильність ринкових операцій. Інші операційні доходи зросли більш ніж утричі – на 303,14%, із 258232 тис. грн до 1041049 тис. грн, або на 782817 тис. грн, що є позитивною тенденцією, тоді як інші доходи скоротилися на 47,42%, або на 174702 тис. грн, із 368442 тис. грн до 193740 тис. грн. . Загальний обсяг доходів банку зріс із 23400458 тис. грн до 416817553 тис. грн, або на 78,12% у відносному значенні, або на 18281338 тис. грн у абсолютному, що є значним досягненням. Витрати також зростали: адміністративні та операційні витрати збільшилися на 49,54%, або на 7725618 тис. грн – із 15595593 тис. грн до 23321211 тис. грн, а загальні витрати – на 50,69%, або на 7171514 тис. грн – із 14145584 тис. грн до 21317098 тис. грн. Водночас, темпи зростання доходів перевищують темпи зростання витрат, що позитивно вплинуло на фінансовий результат діяльності. Прибуток до оподаткування зріс більш ніж удвічі – із 9254874 тис. грн до 20364698 тис. грн, або на 11109824 тис. грн чи на 120,04% у відносному значенні, а чистий прибуток – на 178,12%, або на 10648308 тис. грн, із 5978260 тис. грн до 16626568 тис. грн. Особливо значним є приріст у 2025 році

– на 110,64%, що свідчить про різке покращення фінансових результатів діяльності.

В цілому, слід констатувати, що діяльність АТ «Ощадбанк» характеризується високою динамікою зростання доходів і прибутковості, попри збільшення витрат та певну нестабільність окремих статей доходу.

АТ «Ощадбанк» є одним із ключових системних банків України, що пропонує широкий перелік фінансових послуг як для населення, так і для бізнесу, зосереджуючись у своїй діяльності на впровадженні цифрових рішень та інноваційних підходів. Для фізичних осіб банк надає самі різноманітні кредитні продукти, зокрема, іпотечні кредити на придбання житла на первинному та вторинному ринках нерухомості, позики на споживчі потреби, автокредити на вигідних умовах, а також кредитні ліміти для власників платіжних карток. У сфері обслуговування юридичних осіб банк забезпечує фінансування клієнтів корпоративного мікро-, малого та середнього бізнесу. До основних продуктів належать кредити на розвиток бізнесу, кредитні лінії, а також фінансування оборотного капіталу.

За умов воєнного стану та із врахуванням підвищених ризиків, які формуються за таких умов, кредитна політика АТ «Ощадбанк» зорієнтована на такі ключові підходи:

- врахування практик міжнародних фінансових організацій, щодо прийняття базових ризиків; у процесі кредитування банк опосередковано бере до уваги ризику, пов'язані із війною, дотримуючись принципу обережності;
- забезпечення повного розуміння ризиків, характерних для діяльності позичальників у різних галузях економіки, регіонах, а також ризиків, пов'язаних із забезпеченням за кредитними операціями;
- формування підходів, за яких під час структурування угод не здійснюються спроби мінімізувати ризики, що об'єктивно не піддаються зниженню;
- чітке розмежування між обґрунтованим прийняттям воєнних ризиків і невваженими кредитними рішеннями [39].

На рисунку 2.3 наведено динаміку наданих кредитів АТ «Ощадбанк» із їх розподілом між фізичними та юридичними особами. Як бачимо, тут прослідковується стійка тенденція до зростання обсягів кредитування як суб'єктів господарювання, так і населення. Обсяги кредитування фізичних осіб виросли із 25,658 млрд грн до 31,247 млрд грн, тобто на 5,589 млрд грн. За цей же самий період кредитування юридичних осіб показало динаміку із 108,842 млрд грн до 116,899 млрд грн, тобто зросло на 8,057 млрд грн.

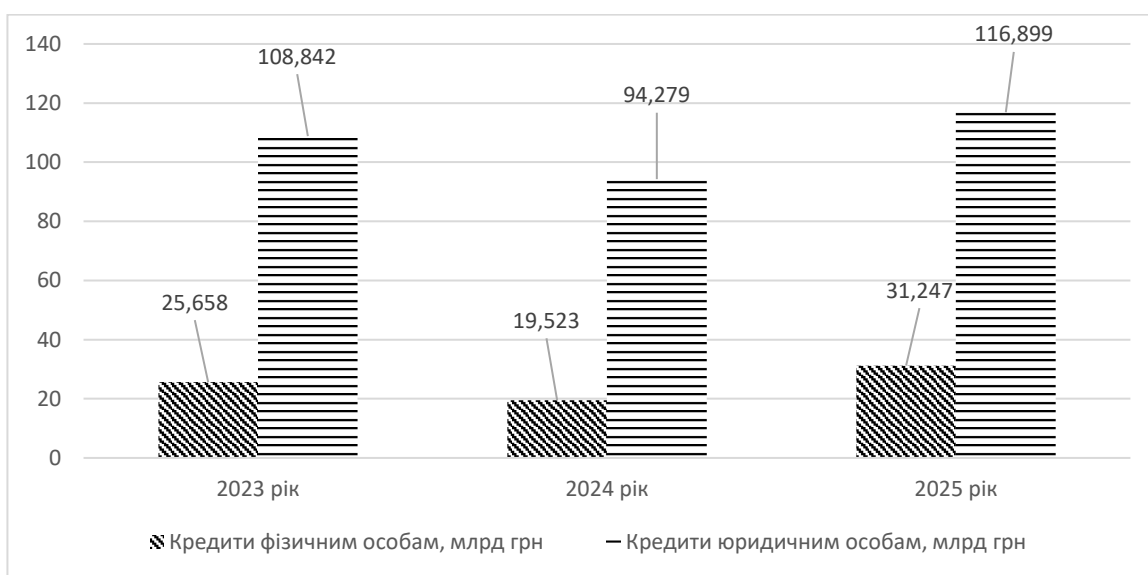

Рисунок 2.3 – Кредити, видані АТ «Ощадбанк», в розрізі фізичних та юридичних осіб у 2023-2025 роках

Джерело: розрахунки здійснено на основі звітності АТ «Ощадбанк».

На рисунку 2.4 відображено особливості кредитування фізичних осіб. Як бачимо, банк віддає перевагу кредитуванню у національній валюті, обсяги якого зросли із 24,287 млрд грн до 29,906 млрд грн. Обсяги кредитування в іноземній валюті є значно меншими та показали зміну із 1,371 до 1,341 млрд грн, тобто зменшення на 0,03 млрд грн у гривневому еквіваленті.

Рисунок 2.4 – Динаміка кредитування фізичних осіб АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках

Джерело: розрахунки здійснено на основі звітності АТ «Ощадбанк».

Аналіз показників, які наведені на рисунку 2.5 дозволяє зробити висновки про дещо іншу ситуацію, яка складається у кредитуванні юридичних осіб в розрізі національна/іноземна валюта. Тут слід відмітити більшу частку кредитування в іноземній валюті, яка, проте, показує спадну динаміку – із 41,535 млрд грн до 36,993 млрд грн у гривневому еквіваленті, тобто на 4,542 млрд грн, або на 10,94%. А от кредитування у національній валюті суттєво виросло – із 67,307 до 79,906 млрд грн, або ж на 12,599 млрд грн у абсолютному обчисленні, або на 18,71% – у відносному.

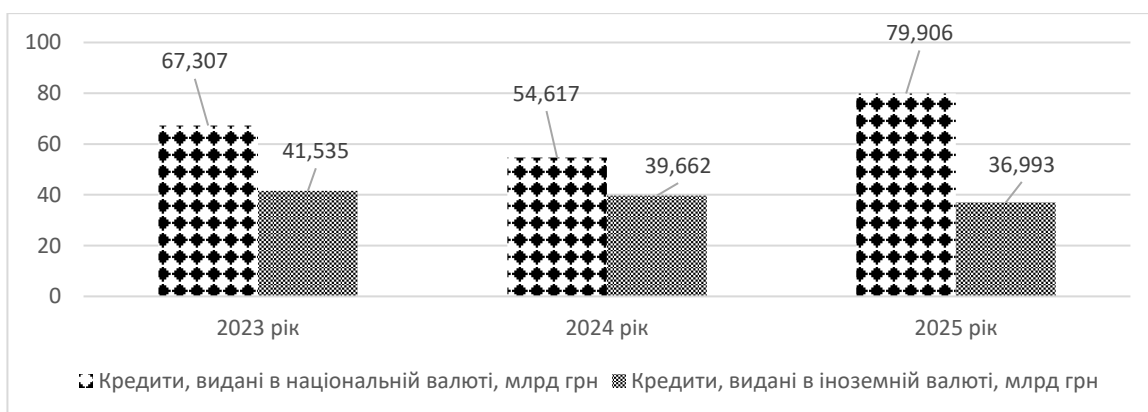

Рисунок 2.5 – Динаміка кредитування юридичних осіб АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках

Джерело: розрахунки здійснено на основі звітності АТ «Ощадбанк».

Аналіз даних, наведених у таблиці 2.11, засвідчує про суттєві зміни у наданні кредитів боржникам у розрізі економічних видів діяльності. Як бачимо, загальна величина приросту 2003 року до 2025 року складає 57,242 млрд грн, що у відносному обрахунку дає нам 62,97% росту. Найбільший приріст нам дала група «Інші види діяльності», де спостерігається значний стрибок у 2024 році до 67,455 млрд грн із подальшим зниженням у 2025 році, однак загальний приріст склав 420,4%.

Таблиця 2.11 – Динаміка наданих АТ «Ощадбанк» кредитів за видами економічної діяльності у 2023-2025 роках

Показник	2023 рік, млрд. грн	2024 рік, млрд. грн	2025 рік, млрд. грн	Абсолютне відхилення			Темп росту,%		
				2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.	2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.
Оптова торгівля	21,026	22,002	29,626	0,976	7,624	8,6	4,64	34,65	40,90
Постачання енергоносіїв	19,720	19,256	20,628	-0,464	1,372	0,908	-2,35	7,13	4,60
Сільське господарство та мисливство	14,111	18,618	19,783	4,507	1,165	5,672	31,94	6,26	40,20
Надання фінансових послуг	3,185	4,654	6,906	1,469	2,252	3,721	46,12	48,39	116,8
Виробництво харчових продуктів	3,364	5,354	5,794	1,99	0,44	2,43	59,16	8,22	72,23
Роздрібна торгівля	3,296	5,5	5,572	2,204	0,072	2,276	66,87	1,31	69,05
Державне управління і оборона	6,911	5,309	5,381	-1,602	0,072	-1,53	-23,18	1,36	-22,14
Операції з нерухомим майном	9,497	9,998	3,484	0,501	-6,514	-6,013	5,27	-65,1	-63,31
Інші види діяльності	9,796	67,455	50,974	57,659	-16,481	41,178	588,5	-24,4	420,4
Всього	90,906	129,598	148,148	38,692	18,55	57,242	42,56	14,31	62,97

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

Серед стабільно зростаючих секторів варто відмітити приріст кредитів для оптової торгівлі, який становив 40,9%, а також сільське господарство та мисливство, яке показало нарощення кредитування на 40,2%. Особливо високі темпи зростання кредитування характерні для сфери фінансових послуг – на 116,8%. Водночас, окремі галузі показують негативну динаміку. Зокрема,

кредитування сфери державного управління і оборони зменшилося на 22,14%, а операції з нерухомістю показали від'ємну динаміку у 63,31%. Кредити у сферу постачання енергоносіїв мають помірні коливання із незначним загальним приростом у 4,6%.

Аналіз структури наданих кредитів, який наведено у таблиці 2.12, дає змогу зробити висновок про найбільшу частку кредитування у сферу оптової торгівлі, яка, проте, зменшилася із 23,13% до 19,99%. Подібна тенденція спостерігається і у кредитуванні сфер постачання енергоносіїв та сільського господарства, частка яких поступово скорочується, відповідно із 21,69% до 13,92% та із 15,52% до 13,35%.

Таблиця 2.12 – Структура наданих АТ «Ощадбанк» кредитів за видами економічної діяльності протягом 2023-2025 років

Показник	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	2025 рік, тис. грн	Частка у кредитах, %			Темп росту, %		
				2023 р.	2024 р.	2025 р.	2024/ 2023 рр.	2025/ 2024 рр.	2025/ 2023 рр.
Оптова торгівля	21,026	22,002	29,626	23,13	16,98	19,99	-26,59	17,73	-13,57
Постачання енергоносіїв	19,720	19,256	20,628	21,69	14,86	13,92	-31,49	-6,33	-35,82
Сільське господарство та мисливство	14,111	18,618	19,783	15,52	14,37	13,35	-7,41	-7,09	-13,98
Надання фінансових послуг	3,185	4,654	6,906	3,50	3,59	4,66	2,57	29,81	33,14
Виробництво харчових продуктів	3,364	5,354	5,794	3,70	4,13	3,91	11,62	-5,33	5,68
Роздрібна торгівля	3,296	5,5	5,572	3,62	4,24	3,76	17,13	-11,32	3,87
Державне управління і оборона	6,911	5,309	5,381	7,61	4,09	3,63	-46,25	-11,24	-52,29
Операції з нерухомим майном	9,497	9,998	3,484	10,45	8,21	2,35	-21,44	-71,37	-77,51
Інші види діяльності	9,796	67,455	50,974	10,77	52,04	34,41	383,19	-33,88	219,49
Всього	90,906	129,598	148,148	100	100	100	0	0	0

Джерело: розрахунки здійснено на основі наглядкової статистики НБУ.

Водночас, значно виросла питома вага кредитування по групі «інші види діяльності», частка якої у 2024 році підвищилася до 52,04% із подальшим зниженням до 34,41% у 2025 році, що свідчить про різку і нестабільну переорієнтацію кредитних ресурсів. Частка кредитів у сферу державного управління та оборони зменшилася із 7,61% до 3,63% та кредитування операцій з нерухомістю – із 10,45% до 2,53%. Загалом, структура кредитного портфелю стає більш диверсифікованою, проте характеризується нестабільністю та перерозподілом ресурсів між галузями.

Слід визнати, що умови воєнного стану кардинально вплинули та суттєво трансформували банківський сектор України, в тому числі – і у частині здійснення кредитних операцій. Для АТ «Ощадбанк», як одного із лідерів банківського сектору економіки, важливим питанням є адаптація кредитної політики до нових ризиків і потреб економіки. Основні напрямки вдосконалення кредитування в цих умовах варто виокремити наступні:

- посилення ризик-менеджменту і вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників. Війна підвищує рівень невизначеності, а отже, і ймовірність невиконання боржниками своїх кредитних зобов'язань. Тому, в цьому випадку, банку слід активніше використовувати альтернативні джерела інформації: аналіз грошових потоків у реальному часі, галузеві ризики, географічне розташування бізнесу. Доцільно впроваджувати гнучкі скорингові моделі, які враховують воєнні фактори, такі як релокація підприємств, міграцію трудових ресурсів чи втрату активів [27, с.87];

- варто активніше розвивати програми пільгового кредитування за підтримки держави. Зокрема, розширення участі у кредитних програмах типу «5-7-9» створить умови для підтримки малого та середнього бізнесу, який є основою економічної стійкості країни та джерелом створення нових робочих місць. АТ «Ощадбанк» може виступати одним із головних провідників державної політики стимулюючого кредитування, гарантуючи швидкий доступ до фінансування для суб'єктів господарювання критичної інфраструктури; аграрного сектору та оборонної промисловості;

- важливу роль відіграє цифровізація кредитних процесів. За умов обмеженої мобільності та безпекових ризиків, дистанційне обслуговування клієнтів стає пріоритетним. Впровадження он-лайн заявок, електронного документообороту, автоматизація прийняття рішень скорочує термін розгляду кредитів та підвищує рівень доступу до банківських послуг;

- реструктуризація існуючого кредитного портфеля. В умовах воєнного стану більшість позичальників зазнають в більшій чи меншій мірі фінансових труднощів, тому банк має йти на зустріч своїм сумлінним клієнтам, пропонуючи гнучкі умови погашення: кредитні канікули, зниження процентних ставок, пролонгація термінів користування і погашення кредитом тощо. Це дозволить зберегти платоспроможність клієнтів та мінімізувати обсяги проблемної заборгованості;

- розвиток партнерства із міжнародними фінансовими організаціями. Залучення ресурсів від провідних фінансових інституцій, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, дасть змогу «Ощадбанку» розширити кредитування та знизити вартість ресурсів для їх кінцевого користувача-позичальника. Особливо це актуально для фінансування відбудови інфраструктури та реалізації інвестиційних проєктів [24];

- окрему увагу слід приділити підтримці населення, особливо в частині здійснення іпотечного кредитування. У поєднанні із споживчим кредитуванням, кредитними програмами для внутрішньо переміщених осіб воно може стати дієвою підтримкою наших громадян у не простий час війни. При цьому, слід застосовувати зниження вимог до застави, враховувати нестабільність доходів таких громадян та надання державних гарантій.

Вдосконалення кредитування в АТ «Ощадбанк» за умов воєнного стану повинно передбачати комплексний підхід – від підвищення оцінки ризиків до цифровізації та активної співпраці з державою і міжнародними партнерами. Реалізація цих напрямків сприятиме не лише стабільності роботи самого банку, як однієї із найбільших фінансово-кредитних інституцій країни, але й відновленню економіки України в цілому.

ВИСНОВКИ

Перший розділ кваліфікаційної роботи присвячений дослідженню теоретичних аспектів організації кредитування у ринковій економіці. Узагальнюючи викладений матеріал, слід зазначити, що кредитування є однією з ключових економічних категорій, яка відіграє визначальну роль у функціонуванні сучасної ринкової економіки. Його виникнення стало важливим етапом розвитку суспільства, оскільки забезпечило ефективний перерозподіл фінансових ресурсів і прискорення економічних процесів. Кредит сприяє активізації господарської діяльності підприємств, розширенню виробництва та задоволенню потреб населення, водночас виступаючи важливим інструментом регулювання грошового обігу та економічного розвитку.

Аналіз наукових підходів до визначення сутності кредиту свідчить про наявність різних трактувань, однак більшість дослідників сходяться на його розумінні як системи економічних відносин, що базується на принципах поверненості, строковості та платності. Водночас, існування натуралістичної та капіталотворчої теорії підтверджує складність та багатогранність цього явища. Важливе значення мають принципи кредитування, дотримання яких забезпечує ефективність кредитних відносин і мінімізацію ризиків. Реалізація функцій кредитування – перерозподільчої, стимулюючої, регулюючої тощо сприяє безперервності відтворювальних процесів, оптимізації руху капіталу та підвищенню ефективності економіки в цілому. Таким чином, кредит виступає необхідною умовою стабільного розвитку економічної системи та важливим інструментом її трансформації.

Кредит є складною та багатогранною економічною та правовою категорією, форми якої – товарна і грошова відображають різноманітність сучасних фінансово-економічних відносин. Використання широкого та вузького способів класифікації кредиту дозволяє більш повно розкрити сутність кредиту, враховуючи не лише форму руху позичкової вартості, а й склад учасників

процесу кредитування, його цілі та механізм реалізації кредитних угод. Визначені види кредитування – комерційний, банківський, споживчий, державний та міжнародний охоплюють ключові сфери економічної діяльності та відображають особливості функціонування фінансової системи.

Банківський кредит у ринковій економіці відіграє особливу роль, як основний інструмент перерозподілу фінансових ресурсів, тоді як комерційний кредит забезпечує гнучкість господарських зав'язків між суб'єктами ринку. Споживчий кредит сприяє підвищенню рівня життя населення, а державний і міжнародний кредити виступають важливими інструментами макроекономічного регулювання та інтеграції у світову економіку.

Систематизація форм і видів кредиту має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки сприяє більш ефективному управлінню фінансовими ресурсами, підвищенню стабільності економічної системи та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень у сфері кредитування.

Другий розділ кваліфікаційної роботи було присвячено прикладним основам здійснення банківського кредитування в сучасних умовах воєнного стану в Україні. Проведений аналіз свідчить, що розвиток банківського кредитування в нашій державі упродовж останніх років відбувається під впливом як довгострокових структурних проблем, так і нових викликів, пов'язаних із воєнним станом. Незважаючи на складні умови, банківська система змогла не лише вберегти стабільність, але й забезпечити зростання обсягів кредитування, що підтверджується позитивною динамікою загального кредитного портфеля у 2023-2025 роках. Водночас спостерігається трансформація структури кредитування – зменшується частка корпоративних кредитів і зростає роль кредитування фізичних осіб та міжбанківських операцій. Це свідчить про зміну пріоритетів банків та їхню обережність у фінансуванні реального сектору економіки. Позитивним є суттєве скорочення обсягів непрацюючих кредитів у всіх сегментах, що вказує на підвищення якості кредитних портфелів і ефективність роботи банків із проблемною заборгованістю.

Разом із тим, кредитна активність банків залишається стриманою, а переважання короткострокових кредитів обмежує можливості довгострокового економічного зростання. У цих умовах, ключового значення набуває роль держави та її регуляторної політики у стимулюванні кредитування реального сектору. Таким чином, подальший розвиток банківського кредитування в Україні потребує узгоджених дій банків і держави, спрямованих на зниження ризиків, розширення доступу до фінансових ресурсів та створення передумов для сталого економічного відновлення.

Проведений аналіз діяльності АТ «Ощадбанк» за період 2023-2025 років дозволяє зробити висновок про загальне зміцнення його позицій як одного із провідних банків України. Установа демонструє стійке зростання основних фінансових показників, зокрема активів, зобов'язань, кредитного портфеля та фінансових результатів, що свідчить про ефективну адаптацію до складних умов функціонування, зумовлених воєнним станом. Значне нарощення активів, особливо за рахунок цінних паперів та кредитів клієнтів, вказує на активну інвестиційну та кредитну політику банку, спрямовану на підтримку економіки та забезпечення власної ліквідності. Водночас, структура активів і кредитного портфеля зазнає суттєвих змін. Зокрема, спостерігається переорієнтація на менш ризикові інструменти, а також нерівномірний розподіл кредитних ресурсів між галузями економіки. Значне зростання кредитування за групою інші види економічної діяльності поряд із скороченням кредитування окремих секторів, таких як нерухомість чи державне управління і оборона, свідчить про пошук нових напрямків розміщення ресурсів, але, водночас, вказує на певну нестабільність структури кредитного портфеля.

Позитивною тенденцією є зміцнення капітальної бази та суттєве зростання прибутковості банку. Скорочення збитковості та збільшення чистого прибутку свідчать про підвищення ефективності управління ресурсами. Водночас, зростання зобов'язань, зокрема коштів клієнтів, підтверджує високий рівень довіри до банку, хоча й потребує належного контролю за ліквідністю та ризиками. З урахуванням сучасних викликів, пов'язаних з воєнним станом,

діяльність банку характеризується необхідністю посилення ризик-менеджменту, цифровізації процесів та диверсифікації кредитного портфеля. Реалізація стратегічних напрямів розвитку, орієнтованих на ефективність, модернізацію та стійкість, створює передумови для подальшого зростання банку. В цілому, АТ «Ощадбанк» залишається важливим елементом у банківській та фінансовій системах України та відіграє ключову роль у підтримці економічної стабільності й відновленні країни.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Амбросій О.І. Банківське кредитування в Україні / О.І. Амбросій // Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент. – 2012. – Вип. 9. – С. 10-17.
2. Андрушак Є. М. Особливості кредитування промислових підприємств державними банками України. / Є.М. Андрушак, А. В.Герасименко // Сталий розвиток економіки. – 2024. – № 1 (48). – С. 56-74
3. Антонюк О. Державна підтримка кредитування реального сектору економіки в Україні. / О. Антонюк // Сталий розвиток економіки. – 2024. – № 3 (50). – С. 386-392.
4. Банківська система : підручник / за ред. М. Крупки. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 524 с.
5. Бессараб Т.В. Проблемні питання визначення поняття «банківський кредит». / Т.В. Бессараб // Нвукові записки. – 2003. – Т.22. – Ч.2. – С. 217-221.
6. Валенцева Н. І. Закони і закономірності розвитку кредиту. / Н.І. Валенцева // Банківські послуги. – 2018. – №12. – С. 2-9.
7. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. – Київ : НІОС, 2000. – 416 с.
8. Версаль Н. І. Теорія кредиту : навчальний посібник. / Н.І. Версаль – Київ : ВД «КиєвоМогилянська академія», 2019. – 483 с.
9. Винник Т. М. Фінансово-кредитні інструменти підтримки українського бізнесу в умовах воєнного стану / Тетяна Михайлівна Винник // колективна монографія. – Тернопіль : :ФОП Паляниця В.А, 2024. – С. 160–172.
10. Владичин У. В. Банківське кредитування : навч. посіб. / за ред. д. е. н., проф. С. К. Реверчука. – Київ : Вид-во «Атіка», 2019. – 355 с.
11. Волощук В. Р. Сучасний стан та напрями активізації банківського кредитування в Україні. / В.Волощук, А. М. Кацан // Інноваційна економіка. – 2018. – № 3-4. – С.152-158.

12. Гальчинський А. Теорія грошей: навч. посіб. / А. Гальчинський – Київ : Видавництво «Основи», 2001.– 411 с.
13. Гасій О.В. Стан та перспективні вектори розвитку банківської кредитної діяльності в Україні / О. В. Гасій, В. І. Клименко // Ефективна економіка. – 2020. – № 1. – URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2020/63.pdf (дата звернення: 20.04.2026).
14. Герасименко А. Банківське кредитування промислових підприємств: економічна сутність і принципи реалізації. / А. Герасименко // Вісник Університету банківської справи. – 2021. – №2 (41). – С. 40-48
15. Горбенко К.М. Проблемні аспекти кредитування українських підприємств / К.М. Горбенко, А.О. Захарченко // Економіка і управління. – 2022. № 2 – С. 79-87.
16. Дзюблюк О. Проблеми активізації банківського кредитування реального сектору економіки в умовах воєнного стану. / О. Дзюблюк // Вісник економіки. – 2023. – Вип. 3. – С. 8-25.
17. Дробязко А.О. Кредитний портфель українських банків: аналіз впливу воєнного стану. / А.О. Дробязко, О.С. Камінська, О.С. Борщук // Фінанси України. – 2023. – № 7. – С. 99-112.
18. Жежерун Ю. В. Банківське кредитування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. / Ю. В. Жежерун // Фінансовий простір. – 2019. – № 2(34). – С. 41-50.
19. Іршак О. С. Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору економіки. / О. С. Іршак, І.Я. Лещук // Причорноморські економічні студії, 2018. – Вип. 34. – С. 145-149.
20. Ключка О.В. Активізація банківського кредитування в Україні для підтримки стратегічних галузей економіки в умовах воєнного часу. / О.В. Ключка // Економіка та суспільство. – 2025. – № 76. – URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6322/6265> (дата звернення: 12.04.2026).

21. Коваленко В.В. Вплив банківського кредитування на підтримку сталого розвитку країни в умовах воєнного стану. / В. В. Коваленко // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2024. – № 5-6(318-319). – С. 47-57.

22. Корнеєв В. Компаративний аналіз банківського кредитування підприємств України в умовах війни. / В. Корнеєв , Г. Забчук, О. Івашук, Т. Винник, В. Рудан // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2024. – №6(59). – С. 11-23.

23. Кремень В.М. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. / В.М. Кремень, О.І. Кремень, Л.П. Гуляєва // Проблеми економіки, 2020. – № 3(45). – С. 176-183.

24. Крупка М. Банківське кредитування пріоритетних галузей економіки в механізмі реалізації фінансової політики України. / М. Крупка, Д. Ванькович, М. Кульчицький // Економіка та суспільство. – 2024. – №60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5948/5887> (дата звернення: 20.04.2026).

25. Крупка М. І. Банківське кредитування пріоритетних галузей економіки в механізмі реалізації фінансової політики України. / М. І. Крупка, Д. В. Ванькович, М. І. Кульчицький // Економіка та суспільство. – 2024. – № 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3557> (дата звернення: 29.04.2026).

26. Лагутін В.Д. / Кредитування: теорія і практика: навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. / В.Д. Лагутін – К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. – 215 с.

27. Мікуляк К.А. Сучасний стан банківського кредитування в Україні. / К.А. Мікуляк, А.А. Кугляр // Modern Economics. – 2023. – №38 – С. 84-89.

28. Мульська О., Руцишин Н. Удосконалення механізму банківського кредитування у контексті регулювання фінансово-економічний дисбалансів в Україні. // О. Мульська, Н. Руцишин // Світ фінансів. – 2020. – № 4(65). – С. 168-182.

29. Наглядова статистика НБУ // Офіційний сайт НБУ. [Електронний ресурс] – URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 29.05.2026).
30. Нікольчук Ю. М. Сучасний стан банківського кредитування в Україні. / Ю. Нікольчук, А. Шевчук // Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки. – 2024. – № 4. – С. 22-29.
31. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. – Київ : КНЕУ, 2002. – 240 с.
32. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс] – URL: <https://www.oschadbank.ua/> (дата звернення: 14.05.2026)
33. Петрушко Р. Я. Кредитна діяльність банку та основні етапи її організації / Р. Я. Петрушко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – Вип. 20. – Ч. 2. – С. 166-170.
34. Пріхно І.М., . Кредитна діяльність банку та основні етапи її організації / І. М. Пріхно, І.П. Частоколенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. – 2023. – № 20. – С. 119-126.
35. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення: 30.04.2026).
36. Проміжний звіт емітента АТ «Ощадбанк» за IV квартал 2025 року [Електронний ресурс] – URL: <https://www.oschadbank.ua/regularna-informacia> (дата звернення: 14.05.2026).
37. Савлук М. І., Мороз А. М. Гроші та кредит : підручник / за наук. ред. М. І. Савлука. 6-те вид., перероб. і доп. – Київ : КНЕУ, 2017. – 589 с.
38. Сулима М. Сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні. / М. Сулима, Л. Шавурська // Науковий вісник міжнародної асоціації науковців. – 2024. – № 3. – URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49821/1/M_Sulyma_L_Shavurska_NVMAN_3.pdf (дата звернення: 16.05.2026).

39. Тимошенко М.В. Банківське кредитування в сучасних умовах. / М.В. Тимошенко, А.В. Бондар // Економіка та суспільство. – 2025. – № 73. – URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5948/5887> (дата звернення: 17.05.2026).

40. Швець Ю.О. Сучасний стан банківського кредитування в Україні: проблеми та перспективи. / Ю.О. Швець, О.Є. Горбачов // Економіка і суспільство. 2018. №15. С. 793-798. – URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/120.pdf (дата звернення: 17.05.2026).

41. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник / В. М. Шелудько. – Київ : Знання, 2006. – 535 с..

42. Шило Ж. Перспективи розвитку банківського кредитування підприємств України. / Ж. Шило, Л. Мельник, С. Скаковська // Modeling the development of the economic systems. – 2025. – № 3. – С. 50–55.

43. Шпанель-Юхта О. І. Особливості банківського кредитування в умовах війни. / О.І. Шпанель-Юхта // Ефективна економіка. – 2022. – № 45. – URL: https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/%d0%b2_2d1%82%d1%8f.pdf (дата звернення: 22.05.2026).

44. Яременко В. А. Кредит як потрібний економічний інструмент. / В.А. Яременко, Л.Д. Чалапко, Д.А. Бабухін // Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна. – 2017. – Вип. 27(2). – С. 90-93.

45. Fradynskyi O. Prospects for restoring the economic potential of Ukraine in the post-war period. / T. Borko, O. Fradynskyi O, S. Oneshko, A. Zalievska-Shyshak, O. Krasota // Economic Affairs, – Vol. 67, – № 04, October 2022, pp. – 815-823.

ДОДАТКИ